Ціна: 40 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК VI. ЧЕРВЕНЬ — 1955 — JUNE Ч. 65

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Смотрич О. — Спадковість, Оповідання 1
Смотрич О. — Джентльмени, оповідання 3
Чорнобицька Г. — Дві поезії 5
Неприцький-Грановський Ол. — Поезії 6
Яновський Ю. — Три орли і мама 6
Хвильовий Микола — Арабески 9
Рябокінь Х. — А. Айнштайн — великий учений нашої доби 12
Тарнавський О. — Зустрічі у Львові 14
Ткаченко В. — Лірика 16
Сластененко Є. П. — Гібрид як фактор еволюції .. 18
Волиняк П. — А сказати таки пора 21
Волиняк П. — Це наш Нестор 26

Рецензії. Нотатки. Ілюстрації.

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Рома Прийма у танці "Жахи війни".

Рома Прийма по закінченні виступів на одному з найкращих курортів світу — на сцені Вародеро Інтернешонал Готель на Кубі, — виступала в Півн. Каролінi, США. Мистецька критика стало підкреслює її творчий зріст і віщує їй дальші великі успіхи.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Бойко Федір, Торонто 1
Андрієвський В., Вокервіл, Півд. Австралія 1
Кушнірук В., Гренвіл, Австралія 1

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖЕРТВУВАЛИ:

о. Борис Яковкевич, Шіго, Саск., Канада 2.00
Микола Світуха, Монтреаль, Канада 1.00

Сердечна дяка всім за допомогу в розбудові журналу. **Редакція.**

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", головний редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $3.00, піврічна: $1.75
США — річна: $3.50, — піврічна: $2.00 американських.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:
NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Німеччині:
P. Domtschenko, (24a) Lubeck, Germany, Vorwerkerstr. 103, Baracke 10/6a.

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd. London, W. 11, England
Передплата: річна — 1½ фунта.

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide, South Australia
Передплата: річна — 1½ фунта.

В Аргентині:
"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26), Buenos Aires, Argentina
Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

"NOWI DNI", a Ukrainian Monthly.
Editor: Petro Wolyniak.
Address:
Nowi Dni, Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada
Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.

МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ В КИЄВІ

● Минулорічний музичний сезон у Києві відзначався рядом цікавих концертів. Велике зацікавлення киян викликала музично-літературна композиція за драмою Г. Ібсена "Пер Гюнт" (музика Є. Гріга). Автор композиції й виконавець головної ролі — В. Аксенів. Диригував державною оркестрою УРСР Семенів.

● Відбувся творчий звіт диригента Євгенії Шабліної. У програмі цього концерту були: симфонія Ц. Франка та прелюди Ф. Ліста. У концерті грали Генрих та Станіслав Нейгази подвійний концерт Моцарта з оркестрою.

● Багато суперечок викликало перше виконання в Києві Десятої симфонії Шостаковича. "Радянське Мистецтво"... відмовчалося. Диригував Державною симфонічною оркестрою УРСР Н. Рахлін. Також вперше виконано сьому симфонію С. Прокоф'єва.

● Успішно відбувся авторський концерт композитора К. Данькевича. Державна оркестра УРСР виконала симфонічні поеми К. Данькевича "Отелло" та "Тарас Шевченко". Диригував автор. Були в програмі і сцени з опери "Богдан Хмельницький".

● Авторський концерт Б. Лятошинського (з нагоди 60-ліття народження) складався з увертюри до опери "Щорс", сюїти з музики до фільму "Тарас Шевченко" та поеми "Воз'єднання". Вперше також виконано його "Слов'янський концерт" для фортепіяно та оркестри (соліст Т. Миколаєва).

● У цьому ж сезоні відбувся авторський вечір композиторів В. Гомоляки та К. Домінчена. Виконано на ньому "Закарпатські ескізи" В. Гомоляки та поему для скрипки й оркестри К. Домінчена.

● В Київському окружному домі офіцера відбувся авторський вечір композиторів П. Майбороди, Я. Цегляра, В. Сильванського та С. Жданова.

● Недавно в театрі опери та балету ім. Т. Шевченка виступали харківські актори: Д. Козинець, А. Виспрьова, К. Замізнюк, З. Ватинцева, а також молоді співаки Л. Морозов та Є. Червонюк.

● У Колонній залі філармонії відбувся концерт "Думки". У програмі "Луна" Орляндо Лассо, "Слався" М. Глінки, "Дивися яка імла" С. Танєєва, "Буря" С. Монюшка, "Іван Гус" М. Лисенка (в чоловічому складі) та "Пливе човен" М. Лисенка (у жіночому складі).

● Відбувся концерт з нагоди 30-ліття існування хорової капелі Південно-Західніх залізниць. Капеля під диригуванням В. Минка виконала "Соловейка" Чайковського, "Закувала та сива зозуля" П. Ніщинського та три хори з опери "Богдан Хмельницький" К. Данькевича.

● Струнний квартет Київської філармонії у складі А. Кравчука, Л. Краснощоки, С. Кочарена та Б. Скворцова був на гастролях у Запоріжжі, Херсоні, Миколаєві, Харкові, Одесі, Львові, Сталіному.

● Відбувся перший концерт відмінників Київської консерваторії — скрипаль І. Биков (кляса Б. Гольдфельда), співак М. Шевченко (кляса Д. Євтушенка), піяністка Маркевич (кляса А. Янкелевича), трубач М. Солонський (кляса В. Яблонського), баяніст С. Титов (кляса М. Геліса), челістка Г. Еолова (кляса Т. Некера).

(В. Гончаренко, "Сов. Музыка", ч. 3, 1955)

Л. ЛУНСЬКИЙ — ОКУЛІСТ

Екзамінуємо очі, добираємо окуляри на різні недомагання очей, нервовість і болі голови.

Говоримо по-українськи

470 College St. — Toronto — WA. 1-3924

Printed in Canada

Пляж у парку Васканна над оз. Васканна в Ріджайні, столиці провінції Саскачевань в Канаді. На другому березі Саскачеванський парлямент. National Film Board Photo.

Олександер СМОТРИЧ

СПАДКОВІСТЬ

Сонце стояло високо. Так високо, що навіть найвищі сараї підібрали під себе всю тінь і виблискували чорними замками. На голе подвір'я лише клен кидав шматочок холодку. А так — кругом задуха. Така задуха, що старій і одноокій господині Тетяні Парфентівні здається, що й розсохлі ворота повисли. Висять і хитаються в розжареному повітрі. Усе миготить.

"Кажись затихла трохи..." — сказала Тетяна Парфентівна.

"На врем'я поодпустило!" — відповідає стара й пожмакана, як висмоктана кицькою миша, її сусідка і приятелька — Антоніна Антоновна. "Я вже з утра точно определила. І казала ж їй, дурі, пора в больницю, пора, кажу, пришла... Так де!.."

"Е, больниця!" — сказала Парфентівна. "Нема гірше, як больниця... Ти от візьми в старовину... Ану, ти, Петька, подлец, одойдь від вікна!"

"У-у-у! Безстидник! Це що тобі, кіно?" — сказала Антоніна Антонівна.

Петька — чотирнадцятирічний син і любимець Антоніни Антонівни тільки сплюнув і авторитетно сказав:

"Должно буть, урода родить!"

"Точно урода..." — сказала Антоніна Антонівна. — "Бо, як батько такий, то й дитя хіба могила виправить... Наслєдственость!"

Замовкли. Все, як вимерло. Тільки Соньчин стогін і ще мухи в кутку двора на смітнику гудуть. Мухи, вони такі великі й лискучі, що їх добре видно і з-під клена.

"От твар!" — сказала Парфентівна. — "І жарище їй нічочому!"

"Да, муха особенна твар!" — сказав і знову зазирнув у вікно Петька-подлец.

"Петька! Кажу одойдь від вікна, бо як докторша вийде..."

"Дивися!" — сказала Парфентівна. — "Бо, як

докторша впіймає тебе за носа отими щипцями — знатимеш!"

Петька одійшов. Може йому й справді не хотілося, щоб докторша впіймала його за носа отими щипцями.

Тетяна Парфентівна зрання не відкривала віконниць і тепер її хата неначе жмурилася від сонця, душного смороду помийної ями і мух. Тільки Соньчине вікно нарозстіж. Соньку не встигли до лікарні відвезти і тепер вона вже, може, третю годину родить. Спочатку їй "пособляли" Тетяна Парфентівна і Антоніна Антонівна. Кожна з них сказала:

"В своє время також родила і слава Богу!"

Вони "пособляли" Сонці, а та все більше кричала, вила і страшно викочувала очі, водила білками. Тоді Антоніна Антонівна хрестила її, давала пити валер'янки і казала:

"Ніяк — горбом лізе..."

Валер'янка трохи заспокоювала Соньку. По тому прибігла лікарка. Її привів винуватець страшних Соньчиних мук — горбатий Стьопка. Він на цегельні в конторі щось робить.

Як прибігла лікарка, то тільки плечима потиснула. А тоді усіх повиганяла з хати — самого Стьопку лишила...

"Ну й же горлянку має! І чи воно справді горбом лізе, чи що... Не пойму..." — нарешті озвалася Антоніна Антонівна.

"Точно, що горбом!" — спльовуючи сказав Петька.

"А ти, подлец, одойдь від вікна! Кажу одойдь, шмаркач!"

Антоніна Антонівна зітхнула й промовила:

"Не пойму, щоб отака дівка та з горбатим! Тьфу! Що вже я стара, а й то б... Тьфу!"

"Да, кричить! Того й дивися, щоб з Лисухи красноармейці не повибігали! Так, якби хто кого давив... А все скажу, що нема гіршого, як больниця. Дома все краще... От к приміру... В якому ж це году?.. Словом, як раз у той год, як на Лисій горі оті чорти з красними звіздами завелися. Армейський склад у них там був, чи щось таке... Да, так кажу, в той год одна тут сина від їхнього командира родила. У мене кватирували... Страсті Господні, як кричала! Вір не вір, а помазка на стінах лупилася! Куди Соньці!"

"Гірш, як сумашеча Клавка?!" — сказав Петька і хитро усміхнувся.

"А ти, шмаркач, не лізь до старших у розговор, бо он ще молоко на губах не обсохло! Пішов!"

"Е, що Клавка!" — промовила Парфентівна. — "Клавка, як кішка приучена до цього діла!"

"Точно — кішка!" — сказала Антоніна Антонівна. — "Вештається, вештається на базарі, а там, о Царице Небесна, дивись і з пузом уже лазить! Мій старий казав, що він, ще як двірником на тому базарі був, то наблюдательство над нею мав. Казав — як прийде їй пора, то вона тільки під рундук який забереться і родить..."

"Як сука..."

"Та й ще, як удень случиться то в больницю заберуть, а то й так — покричить — покричить і родить... І завсігди воно у неї мертве!"

"От сука!"

"Та з чого б воно було живе?! Кому тільки не ліньки, то той і тикає їй кулачищем у самий живіт... Сказано — сумашеча! А той начальник міліції, як іде базаром з інспекцією так мимо неї не пройде, щоб не зачіпити. Причому — заміть! — "На, каже, Клавко, п'ятака — позволь ударить!" І ударить і п'ятака дасть і з базару прогонить... А другі так і зовсім без п'ятаків б'ють..."

"Вона й тепер, сука, четвертий місяць з пузом лазить!" — сказав Петька.

"А ти, шмаркач, лічив?! Чого лізеш у розговор?! Ну, чого роззявив пельку, ступай!"

"Ну, та Цариця Небесна з нею... Да, так кажу — одна тут від командира родила. Вона родить, а він тільки бігає і все кричить — в больницю, непримінно в больницю! Добре. Забрали в больницю. А вона вже й без пам'яти — руками і ногами, як риба об лід б'ється, хрипить! Вже й не кричить, небога, а тільки очима — блим, блим... Вертаюся я з больниці й кажу йому — так і так, Аркадій Ніколаєвич, одвезла, слава Богу, та кажись з Муською вашою — дрянь діло! Там, кажу, такий головастик! А він — нічево, каже, пройдьоть! Медицина, каже, велике діло! А ті докторші..."

ВЧИТЕЛІ, БАТЬКИ, СВЯЩЕНИКИ!

Забезпечте своїх дітей до нового навчального року гарними сучасними підручниками. Замовляйте вже сьогодні:

1. Л. Деполович

БУКВАР

формату (10x7 цалів, більший від читанок), має за редакцією, змінами та доповненнями П. Волиняка. Буквар має 100 сторінок друку великого гарний великий і виразний шрифт, друкований на гарному папері, гарні рукописні шрифти, багато ілюстрований, добре методично складений, свіжі та якісні тексти. **Ціна — $1.20.**

2. П. Волиняк

БАРВІНОК

читанка для 2-ї кляси, 96 сторінок. **Ціна — $1.00.**

3. П. Волиняк

КИЇВ

читанка для 3-ої кл., 112 стор. **Ціна — $1.25.**

4. П. Волиняк

ЛАНИ

читанка для 4-ї кляси, 96 стор. **Ціна — $1.00.**

5. П. Волиняк

ДНІПРО

читанка для 5-ї кляси, сторінок 112. **Ціна — $1.25.**

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературно досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учня.

Замовляйте безпосередньо з видавництва, школи одержать знижку від 20 до 35 (залежно від кількости примірників і способу розрахунку).

Поза Канадою та США замовляти в наших представників та кольпортерів.

Замовляти:

"NOWI DNI", Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont., Canada.

"О, знаю, знаю! То суки над суками! Бо, як ще доктор, то я розумію, а як баба, то прости Господи! От, приміром, в старе врем'я... Ну, та я потому доскажу. Кажи, кажи ти, Парфентівно...

"Я й кажу, що вже мучили її ті докторші... А воно, як на зло — три і всі докторші!"

— "Бог трійцю любить!" — сказав і засміявся Петька.

"А ну! Я тобі там трійцю, сучий ти сину! Пішов!" — сказала Антоніна Антонівна. — "Тьфу! Три — кажеш?! І всі докторші?! Ну, не сукини сини?!"

"Хто?!" — сказав Петька.

"А докторші! Ну, ну, говори далі, Парфентівно! Родила, таки, а?!"

"Мучили вони її, мучили, а тоді, як побачили, що вона тільки мильні пузирі з рота пускає, а душа з неї вже й без попа проситься — взяли щипці і тільки клац дитяті голову... Як горіх! І витягли..."

"Су-у-ки!"

"А пацан же, скажу, був не пацан, а чудо! Сама бачила, як на другий день у больницю до неї ходила... Весь у батька був! А то ж здоровена кацапура була! Як бугай! Тільки синок без голови!.. Таке..."

"Без голови?!"

"Та ні — потому назад пришили... Точно — нема гірше, як та больниця!"

Сонька почала дужче кричати і баби стали прислухатися.

"Господи!" — сказала Парфентівна.

"Цариця небесна!" — сказала Антоніна Антонівна.

"Точно, урода родить!" — сказав Петька.

І раптом... Сонька стихла. За якусь мить-другу на порозі з'явився горбатий Стьопка. На його обличчі була дурнувата усмішка. Стьопка усміхався до Тетяни Парфентівни, Антоніни Антонівни і Петьки.

"Син!" — вирвалося з Стьопчиних грудей. На його очах заблистіли сльози. "Синок!" — ще раз повторив Стьопка і нічого більше не міг вимовити. Може йому здавалося, що він одним цим словом усе сказав. Він ту ж мить метнувся назад до хати. З вікна було чути дитячий вереск і втішний Стьопчин сміх...

Тетяна Парфентівна і Антоніна Антонівна підвелися з лавки, вражено переглянулися і підійшли до вікна. Лікарка тримала на руках рожеве тільце. Перед лікаркою з мискою в руках стояв Стьопка. Його обличчя промінювало несказаною радістю, невимовним щастям. Він не зводив очей з сина.

"А він, дурак, чого радіє?.." — над вухом Парфентівни прошепотіла Антоніна Антонівна. — "Не бійся, з кимось другим нагуляла..."

Та цим разом Тетяна Парфентівна не слухала. Вона сказала:

"А й пацан!" — і простягнула руки до дитини: — "Агу!"

1947

М. В. ГОГОЛЬ

Накладом "Книгоспілки" вийшли з друку і поступили в продаж твори М. В. Гоголя томи 1-й та 2-й (українська тематика) в українському перекладі за стилістичною редакцією А. Ніковського та М. Зерова. Обидва томи в одній книжці (понад 600 стор.). Видання багато ілюстроване. Добрий друк та міцна полотняна оправа. Ціна за книжку (два томи) 3 дол. 75 центів. Питайте в ближчій українській книгарні, або шліть замовлення на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.
68 East 7th St.
New York 3, N.Y., U.S.A.

Олександер СМОТРИЧ

ДЖЕНТЛЬМЕНИ

Всі троє зустрілися, як умовилися — за чверть до першої, у сквері з пам'ятником.

"Я не люблю, коли ніч надто місячна", — сказав високий і подивився на повний місяць.

"Часом це непогано", — сказав низький і запалив сірника, щоб прикурити цигарку.

"Мене тут знають. Кожний пес знає!" — сказав високий.

"Можуть і не впізнати", — сказав середній зростом і засміявся. Низький затягнувся і, випускаючи дим, сказав:

"Що ми будемо робити сьогодні?"

"Я не маю охоти лізти через вікно! У мене ноги довгі", — сказав високий.

"Це клопітливо", — сказав низький.

"Добре, якщо нам трапиться когось роздягнути", — сказав середнього зросту і оглянувся на пам'ятника. Високий також подивився на пам'ятника, сплюнув і сказав:

"Хіба його?!"

"На ньому якийсь старомодній лапсардак", — сказав низький.

"Цей лапсардак, мабуть, був з доброї матерії!" — сказав високий.

"Тепер такого ніхто не купить!" — сказав середній.

"Холодно", — сказав високий і застібнув сорочку на гудзик під шиєю.

"Зачекай, може трапиться якась шуба!"

"Шуба річ дорога."

"Не всяка!"

"Нам може трапитися дорога!"

"Так тобі хочеться?"

"Дешеву нема сенсу брати."

"А я не дуже розуміюся на шубах".

"Шуба і шуба!"

"Тихо! Ми ще не маємо жодної шуби!" — сказав високий. Всі три мовчали якусь мить-другу, потім середній сказав:

"Мені до зарізу на завтра потрібно трохи грошей..."

"Поведеш Мурку до кіна?"

"Я ще не впевнений чи поведу", — сказав середній і зітхнув.

"Я б зараз чогось випив," — сказав високий.

"Тут недалеко є фонтан," — сказав низький.

"Я не риба!" — сказав високий.

"Ти й не подібний до риби. Хіба на глисту..." — сказав низький.

"А ти на ґудзика!"

"Чому ж ніхто не йде?!" — сказав середній і подивився на алею.

"А ти когось запросив?" — сказав низький і засміявся.

"Знаєте, у мене зараз таке почуття, ніби я справді когось запросив. Ніби хтось уже йде!" — сказав середній.

"Дурниці!" — сказав низький.

"Нам уже третій день нічого путнього не попадається," — сказав високий.

"Це нічого. Інколи два тижні нічого не попадається, а потім раптом... Яканебудь шуба!" — сказав середній і засміявся.

"З шубою треба возитися," — сказав високий.

"Гроші ліпше," — сказав низький.

"Гроші — чистіше," — сказав високий і почав терти руки. Низький похитав головою і сказав:

"З грошима рідко кого здибаєш! Ті, що з грошима, автами їздять..."

"Так," — сказав високий. — "Людина при грошах, що перла в черепашці!"

"Дуже рідко," — сказав низький.

"Ми знову тут простоїмо до ранку," — сказав високий.

"Маємо право!" — сказав середній.

"Я не люблю стояти задурно..."

"Ти вже старим стаєш!"

"Мені вже швидко стукне сорок, синку!" — сказав високий.

"Ну, сорок це не старість!" — сказав середущий.

"Поживеш — побачиш!"

"Посадять у тюрму і що побачу?!"

"Не знаю," — сказав високий. — "Я ще не сидів!"

"Справді?"

"Ну, раз сидів... Не довго..."

"Утік?"

"Ні. Самі випустили."

"Не мали доказів?"

"Не мали."

"Тобі щастить!"

"Щоб уже тобі так щастило," — сказав високий і щільніше закутався в піджак. Всі три мовчали якусь мить, потім низький сказав:

"Я не люблю мати справу з жінками!"

"Так, жінки народ полохливий," — сказав високий.

"Занадто вони лякаються..."

"З ними треба бути джентльменом!" — сказав високий і засміявся.

"Тихо!" — раптом сказав середній і оглянувся.

"Під пам'ятник!" — прошепотів високий і кинувся до пам'ятника. Всі три неначе влипли в пам'ятник.

"Женщина," — прошепотів низький.

"І в шубі," — прошепотів середній.

"Тихо," — прошепотів високий.

До пам'ятника зближалася жінка. А коли вона зрівнялася з пам'ятником, високий простягнув до неї руку і сказав:

"Мадам!"

Жінка ойкнула і завмерла. Високий усміхнувся до неї і сказав:

"Не лякайтеся! Ми лише бідні... бідні..."

"Студенти!" — сказав середній і обійшов жінку навколо.

"Я... я буду кричати!" — задихаючись сказала жінка.

"Навіщо? Навіщо ж вам, мадам, кричати?" — сказав високий. — "Ми вам нічого такого не робимо, щоб ви кричали, правда?"

Середній помацав на жінці хутро і сказав:

"Здається — дрантя..."

"Що вам від мене потрібно... Це ж..."

"Дозвольте вас спитати — скільки ви заплатили за вашу шубу?" — сказав високий.

" Ця шуба — дрантя!" — сказав середній.

"Лишіть мене!" — сказала жінка і оглянулася. — "Я зараз же буду кричати!"

"Абсолютно нема чого вам кричати!"

"Пустіть мене!"

"Так, але... В шубі, чи без шуби — ось це питання, мадам!" — сказав високий і усміхнувся.

"До речі — що це ви тримаєте в руці, мадам? Здається щось подібне до торбинки?" — сказав середній і вирвав з її рук торбинку. Жінка відкрила широко рот і пронизливо закричала.

"Ад'ю!" — їй в тон крикнув високий і уклонився. Потім усі три бігли хвилину-другу. Високий нарешті зупинився і сказав:

"Годі..."

Середній нашвидко розстібнув торбинку.

"Є щось?" — сказав низький.

"Саме жіноче дрантя! Щось для щік, щось для губ і нічого більше!"

"Треба було брати шубу!" — сказав низький.

"Ти був здається експертом!" — сказав високий. Середній шпурнув торбинку в кущі.

"Гайда звідси!" — сказав високий.

"Куди?"

"Зрозумій, що мені гроші потрібні, а не тюрма!" — сказав високий і пішов. За ним пішли і його приятелі. Всі три йшли мовчки. Потім високий сказав:

"Як вона мені зіпсувала настрій!"

"Хто?"

"Мадам... Не знаєш хто?"

Раптом середній призупинився, приклав до уст палець і сказав:

"Стоп! Щось суне!"

"Міліціонер, може?.." — сказав низький і витягнув шию.

"Ні, він затовстий на міліціонера!" — сказав високий.

УВАГА! **УВАГА!**

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ УВАН

В. Підмогильний, Місто, в оправі **$3.00**
" " без оправи 2.50
Т. Осьмачка, Із-під світу **2.50**
В. Винниченко, збірник **1.00**
Т. Шевченко, річник I 0.50
" " II 0.75
" " III 0.75
Ю. Яновський, Майстер корабля 2.50

Тільки роздрібний продаж.

Замовляти в „Нових Днях".

Всі три стояли, загородивши алею. До них зближався чоловік — низький і товстий. Раптом він зупинився. Високий швидко пішов йому на зустріч.

"Добрий вечір!" — сказав високий і простягнув йому руку. Чоловік подивився на його руку і сказав:

"Добрий вечір! Але... але ми з вами, здається..."

"Невже не впізнаєте... І чудесно, якщо ви згоджуєтеся, що вечір сьогодні добрий... До речі, як ваша дружина? Дітки?.. І взагалі..."

Чоловік знизав плечима і спробував іти, але ту ж мить низький і середній схопили його ззаду за плечі.

"Що ж це?!" — сказав чоловік і вилупив очі.

"Нічого... Будь ласка — присядьте... Ви нас фактично не цікавите!" — сказав високий.

"Одначе! Як же це?!" — сказав чоловік і спробував звільнитися.

"До речі..." — сказав високий і дістав з кишені ножа. — "До речі, у мене є ніж... А ви, до речі, скидаєтеся на порося! Вибачте..."

Високий однією рукою розстібнув на чоловікові піджак.

"Але... але це ж..." — сказав чоловік.

"Нічого, нічого. Нам самим дуже прикро," — сказав високий і дістав з чоловікової бічної кишені гаманець.

"Тут мої документи! Мої документи!" — сказав чоловік і подивився на свій гаманець.

"Ми зараз перевіримо," — сказав високий і розкрив гаманець.

"Стійте спокійно," — сказав низький.

"Ви ж не в міліції!" — сказав середній і засміявся.

"Нас ваші документи не цікавлять!" — сказав високий. — "Одначе тут у вас не лише документи!"

Високий дістав з гаманця пачку банкнотів і показав їх чоловікові.

"Це не мої гроші!" — сказав чоловік.

"Тим ліпше!"

"Я касир, громадяни!"

"Добрий фах! Ви подібні на касира. У вас є щось таке в очах..."

"Заспокойтеся," — сказав середній.

"Якщо хочете, то ми... можемо вас зв'язати і заткнути рот хустинкою!" — сказав високий і сховав гроші собі до кишені. — "Пустіть його. Ось тут, будь ласка — ваші документи!"

"Безчинство! Я..." задихаючись сказав чоловік.

"О, не хвилюйтеся, будь ласка — у вас напевно і так грудна жаба... Якщо ми вас зараз зв'яжемо, то до ранку ви матимете запалення легенів! Проте, на ваше бажання ми..."

"Ми можемо вас зв'язати," — сказав низький і дістав з кишені мотузку. Чоловік заперечливо похитав головою.

"Ваша справа," — сказав середній.

"Надобраніч," — сказав високий і кинувся в бічну алею. Всі три бігли з добру хвилину. Потім високий зупинився і сказав:

"Тепер по хатах!"

"Ну ж і тип! Касир!"

"А я люблю таких типів! Люблю касирів!" — сказав високий.

"Скільки там?!" — сказав низький.

"Я не рахував," — сказав високий.

"Покажи!"

Високий дістав з кишені пачку грошей і сказав:

"На око, чи будемо рахувати?"

"На око! Ми ж не касири!"

"Гаразд!" — сказав високий і розділив гроші на три частини. — "Ти котру береш?.. Яка до тебе усміхається?!"

"Та, що з-під споду!" — відповів низький.

"Дурень!" — сказав високий. — "Бери! А ти котру?"

"Середню..."

"Маєш!" — сказав високий. — "А тепер гайда!"

"Непогано!" — сказав низький.

"Я буду цілий тиждень п'яний," — сказав високий. — "А може й більше!"

"Недаром мерз," — сказав середній.

"До кіна завтра підеш?" — сказав високий і підморгнув середньому.

"Піду," — сказав середній. Високий подивився на низького і сказав:

"А ти?.."

"Що я?"

"Куди подінеш гроші?"

"Подивлюсь."

"Катьці віддаси?"

"Ні! Запишу на манастир!"

"О, це я розумію!" — сказав високий і підніс догори палець.

"Тільки разом не йти!" — сказав середній.

"Та ж нам і не по дорозі разом," — сказав високий. — "Ну, хто куди, а я ще сьогодні вип'ю! Надобраніч!"

"Надобраніч."

"Надобраніч, джентльмени!"

1952

Галина **ЧОРНОБИЦЬКА**

КОНТРАСТИ

Сміло входить — не те, що в гостях! —
Впорядковані карти тасує,
Зупинити хотілось... та всує...
Тільки в захисті руки простяг...

Рух прийнято було за салют,
Привітальні обійми широкі...
І хоч день цей відзначу щороку, —
Але ж як без уваги й жалю
Пограбовано, знищено спокій!

* * *

Все вище небо! Вище, вище
Між хмар пливе, як синьки згустки!
А Ви ще мерзнете? А Ви ще
Взяли на плечі теплу хустку?!

Не тішать Вас контрасти вдалі? —
Такий короткий день у липні,
А круг розквітлого миґдалю
Осиний рій гуде і липне.

Втопивши зір у "Reader's Digest",
До всього Ви німі й незрячі...
О, дай же Боже! Дай же, дай же —
Різдво, і пляж, і день гарячий!

Австралія.

Ол. НЕПРИЦЬКИЙ-ГРАНОВСЬКИЙ

ДВА МОМЕНТИ

Я повні пригорщі холодної води
Черпаю з джерела, неначе срібло.
До спраглих уст несу, в надіях молодий,
Щоби життя намарно не пробігло.

Шукаю в натовпі тепла поміж людьми,
Щоби загріти серце в сірім будні.
Мій шлях завіяв вітер холодом пітьми —
І в липні почуваюсь, наче в грудні.

1943

СМІХ І СЛЬОЗИ

Смійтесь!
Щоби небо в блакиті сміялося з вами,
Людське серце горіло пожежами сонця,
Цілий світ переймався в житті джерелами
Невичерпного щастя з душі переможця.

Плачте!
І природа заплаче рясними дощами, —
Та ніде не знайдете для серця спокою,
Навіть друзі в журбі не заплачуть враз з вами, —
Не розжалять вам горя сльозою гіркою...

1950

ЗОЛОТІ ВОРОТА

"Одчиняйте двері —
Наречена йде."
Павло Тичина.

Та не двері, — Золоті Ворота
Навстіж людській волі одчиняйте,
Золото душі, — не позолоту
Більшовицької полуди, дайте!

Не шляхами крови, не сльозами
Молоду дівчину привітайте!
Годі тьмарити життя дощами, —
Любить, чи не любить. — Не питайте!

Щиро стріньте в Золотих Воротах
Наречену — лагідно, привітно.
Радість щастя прийде по скорботах,
Засміється людям сонця світло!

Що ви? Золотих Воріт немає?
Вже лежать у згарищах, в руїнах?
Ні! Їх кожен в своїм серці має: —
Золоті Ворота й Україна!

1952

ВИРІЙ

В зірчастім плесі синяви
Тремтить ритмічний звук,
Немов струна, чи верва тятиви
Під певною кермою рук...

Внизу земля та димарі —
Немає в небі меж...
Кудись летить птахів модерних рій,
Неначе вісник смертних стеж.

Вгорі знов гуркоту нема...
Сріблясті літаки
Лишили думці подив... і німа
Бренить незмінна синь... Віки...

1952

НЕ МЕНІ

О. В.

Ні!
Не мені серця гимни весні
В пізню осінь співати.
Хоч горять ще кохання вогні —
І хотілося б щастя зазнати.

Так!
Вже не та, без журби золота,
Моя юнь, як в минулім.
Нині гріє вже інша мета —
Чую грім боротьби в серці чулім.

Все ж, —
І я теж, почуваюсь без меж,
Як зустрінусь з тобою.
Та мене ти забудь, не бентеж, —
Кличе край мене нині до бою!...

1950

Недруковані поезії з нової збірки Ол. Неприцького-Грановського "Осінні узори", — автора недавно виданої збірки "Іскри віри" (див. "Н. Дні" ч. 62), яка сьогодні вже цілком випродана. **Ред.**

Юрій ЯНОВСЬКИЙ

ТРИ ОРЛИ І МАМА

Оповідання*)

Почати з того, що орли були досить приручені. Принаймні, коли бабуся посилала одного з них до булочної по хліб, а другого на базар — купити їй для супу головку капусти, — орли, не гаючись, летіли, розмахуючи крильми, тобто руками. Третій орел з'явиться на середині оповідання, тоді про нього й піде розмова.

Мама була незадоволена з того, що хлопчаки в бабусі на побігеньках, але їй не було часу дуже заглиблюватися в це, бо приходила з роботи пізно, до півночі сиділа ще надурочно над відомостями та розрахунками. Як-не-як, а на її плечах була родина з чотирьох осіб, — спробуй усіх прогодувати, зодягти. Бабусі мама віддавала всю зарплату й надурочні гроші, після чого до кінця місяця та мусила була виявляти чудеса винахідливості, економії і твердости волі. Одяг на хлопчиках рвався щоденно, підметки надто часто відскакували, бабуся впадала у відчай, але до приходу хлопців із школи вона брала себе в руки і зустрічала їх завжди тим самим запитанням:

— Прилетіли, орли? На двійках, чи на трійках? До обіду маєте по одному помідору.

Старший (усього на кілька місяців) із орлів, Юрко, — чорненький, худенький третьокласник, — був маминим рідним сином. Гена, — другий орел, — насправді був мамин небіж, син її рідної сестри, яка загинула на фронті. Батька Гена не пам'ятав, скидалося на те, що батько залишив його маму ще до війни, орел дуже страждав од того, що не мав батька, і говорив усім хлопчакам, що його батько в Арктиці і раніше як за п'ять років ніяк не зможе повернутися. П'ять років він уявляв як неймовірно довгий термін, за який усе могло трапитися, навіть найнеймовірніше.

Гена не одразу назвав тітку мамою. Він усе боявся, що одного чудового дня його візьмуть за руку і одведуть у дитячий будинок назавжди.

*) З літературної спадщини письменника.

Цього не трапилося, хоч зайвий рот у сім'ї — дуже велика проблема, як любила виголошувати бабуся. Юрко несподівано виявив справжні психологічні і навіть дипломатичні здібності, діючи на користь Гени. У нього раптово зник апетит (це в Юрка!), через що змушений був ділити надвоє свою порцію картоплі і віддавати Гені половину яблука, а Генине яблуко презентували бабусі й мамі. Юрко сказав, що спатиме з Геною на одному ліжку, та й підручників їм цілком вистачить одного комплекта на двох. Зовсім непомітно настав день, коли Гена назвав тітку мамою і підніс родинні почуття до неї на вищий ступінь.

Мама була в них спокійна, з тихим, серйозним голосом, повільними рухами, висока, колір обличчя — рожевий, ще дуже молода. Бабуся не раз силоміць посилала її на вечірку до співслужбовців, на Дніпро або ж до опери розважитися.

— Піди, доню, — говорила бабуся, — не можна так сумувати, хіба я не бачу? Не в тебе самої загинув чоловік. Дасть Бог, зустрінеш когось...

Іноді мама слухалася і їздила з компанією в Ірпінь або в Пущу-Водицю. А частіше об'являла орлам, що вона до їхніх послуг, і йшла з ними до Дніпра, цілу неділю з ранку до вечора ходила з ними по дніпровських кручах, аж до Аскольдової могили і далі. Вона згадувала при цьому покійного чоловіка, що любив ці місця, а хлопчики з жахом помічали, як страшенно швидко біжить недільний день.

Була в орлів таємниця. Найпотаємніша в усім світі таємниця, де стільки незрозумілого відбувається, де двом хлопчикам, що вирішили присвятити своє життя мамі, треба мовчати про це в школі, щоб не бути ще, чого доброго, об'єктом несправедливих глузувань. Добре тим, у кого і тато і мама на місці. У них є можливість мріяти про знайомство з воротарем команди "Динамо", про ножичок з прозорою колодочкою, про зеленого попугайчика із зоомагазина.

Орли мріяли про батька. Так, так, про найсправжнісінького батька. Юрко хотів, щоб цей невідомий і неіснуючий ще тато був схожий на його рідного, що поліг смертю хоробрих на фронті. Гена погоджувався з ним в основному, але додаючи в уяві до тієї фронтової карточки Юркового татка пухнасті, м'які вуса свого власного зниклого батька.

— Я боюся, що мама нізащо не забуде справжнього татка, — говорив задумливо Юрко.

— Ти неправильно висловлюєшся, — відповів Гена, — це я свого татка міг би забути. Але я першим не подав би тобі руки, якби ти хоч на хвилину забув татка-героя.

— От бачиш, — зауважив Юрко, — а бабуся темна...

Темна бабуся знала більше, ніж обидва орли. Але вона прекрасно розуміла, що нема чого прискорювати, як кажуть, події. Все само по собі стане на місце, і хлопчики матимуть татка, якщо життя цього захоче.

Одного разу, коли орли були в школі, мама вдома видужувала після грипу, бабуся біля столу перебирала гречану крупу, у двері хтось постукав. Мама сама відімкнула двері. Увійшов білявенький хлопчик, віку її орлів, за ним офіцер з чемоданом і з дуже жалюгідним, винуватим лицем.

— Не лякайтесь, — сказав офіцер, — я буквально на два-три дні. Мені треба трохи передихнути після фронту, мені буквально нема де подітися, і я повинен зібратися з думками. Галю, скільки раз я тобі говорив, що людям слід дивитися прямо в очі. Навіщо ти нахилив голову?

Білявенький хлопчик — Галактіон підвів очі на чужу тьотю і знову ж їх опустив: він не відчув тепла у її погляді. Тьотя поволі оправила на собі сукню і тихо попросила офіцера з хлопчиком вийти. Офіцер цього чекав. Він сів біля дверей на чемодан і витер з лоба піт. Хлопчик зашепотів йому на вухо голосним шепотом, пропонуючи негайно йти звідси хоч на вулицю.

— Я не можу вас прийняти, — сказала чужа тьотя, — навіть на кілька днів. Наша розмова в поїзді не дає на це ніякого права. Розумієте, як це можуть розцінити? Краще б ви були просто з вулиці, ніколи зо мною не зустрічалися...

Офіцер мовчки сидів на чемодані, Галя обнімав його за шию, і тут почала діяти бабуся, яка миттю оцінила всю ситуацію. Ще 43 року влітку дочка її їздила з евакуації в Москву довідатися про загибелю без вісті чоловіка, у поїзді познайомилася з офіцером, що втратив дружину. Вони багато говорили... Пригнічені кожний своїм горем, вони відкрили одне одному свої душі до дна, поділилися лихом, що впало на їхні голови, їм полегшало, вони розійшлися друзями, коли офіцер пересідав в інший поїзд, що йшов безпосередньо на фронт. Вдова просила офіцера, коли йому доведеться звільняти Київ, — заглянути в її квартиру, залишити записку, що хозяйка квартири жива. Офіцер поспішав. Останній потиск рук, — скільки зустрічаєш людей у цю війну, щоб потім загубити їх назавжди! "От би мені таку матір моєму хлопчикові!" — вирвалося в офіцера. "І мені!" — подумала жінка. Поїзд рушив.

Бабуся швидко зрозуміла, що тут потрібні рішучі дії, зачинила двері і почала гримати на дочку, як не гримала вже років двадцять. Вона відразу ж звинуватила її в байдужості до захисника Вітчизни, у тім, що вона забула чоловіка, чиїм бойовим побратимом був офіцер, у нечулості і бабському егоїзмі, у знущанні над сиротами, — і під кінець бабуся навіть розплакалася.

Коли повернулися із школи орли, чемодани все ще сиротливо стояли біля дверей, а чужий хлопчик сидів у куточку і читав книжку, мов дівчисько. Гена спробував його подратувати, але чужий не побоявся показати йому кулака. Юрко вихопив у нього книжку ідістав доброго боксерського штовхана в груди. Бійка зав'язалася б не на жарт, якби бабуся не здогадалася видати всім трьом по яблуку. Ні мами, ні чужого офіцера (орли помітили його шинель) вдома не було.

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи

Оіл Борнери та направи.

J. KIRICHENKO
134 DOVERCOURT ROAD
TORONTO, ONT. PHONE: LA. 8829

Мама повернулася пізно, черевики в неї були страшенно запилені, орли здогадалися, що вона бродила без них по кручах над Дніпром. Очі червоні й запалені, ніби мама довго йшла навпроти вітру. Офіцер так і не прийшов до наступного ранку, хоч як на це чекали обидва орли плюс його власний син. Потім тільки з'ясувалося, що він ночував на вокзалі, не бажаючи завдати клопоту бабусі, мамі і дітям. Він приніс сніданок своєму Галі, дуже ніяковів і зразу ж поспішив піти влаштовуватися на роботу, а орли через нього ледве не запізнилися в школу.

— Буквально, — перекривив його дорогою Гена, розмахуючи портфелем із книгами, — за кожним словом у нього — буквально! Ти помітив під носом маленькі вусики, Юрку?

— Нічого не розумію, — признався другий орел, — чи він друг мого татка, чи він сам любить нашу маму? Треба буде запитати бабусю, Гено!

Орли захопилися обговоренням минулої події, вбігли до кляси за хвилину до вчителя і, затримавшись з сіданням і розкладанням підручників, звернули на себе небажану увагу, були негайно викликані до дошки і також негайно відпущені з одиницями в журналі: думки в орлів були явно не в клясі.

Повернувшись із школи, орли дипломатично зам'яли бабусине постійне привітання і запитання про оцінки, швиденько пообідали, підморгуючи один одному, пирхаючи в ложки з супом, не звертаючи ніякої уваги на Галю, якому бабуся непомітно підсовувала власний шматочок хліба, а мама разів два погладила його по голові, без ніякої видимої причини.

Головна подія відбулася на гірці, що виходить на сквер по Чкаловській вулиці. Два орли потягли на гірку Галю, який мав повернутися звідти третім орлом. Мама потім думала, що то вона знайшла в собі сили й рішучість зробити висновок із становища, в яке вона потрапила, але орли твердо знали, що саме вирішило справу, і тільки поблажливо посміхалися. Оті дорослі завжди схильні недооцінювати сили й можливості народжених ними пташенят.

Був пізній вечір, зійшов червоний місяць, на гірці стало страшно, як під час повітряної тривоги. Орли стояли, тісно збившись докупи. Юрко тримав на долоні військовий компас із стрілкою, яка світилася. Блакитненький світлячок злегка тремтів у круглій коробочці, потім зупинився, Гена ступнув у тому напрямі кілька кроків, доки не вперся лобом в абрикосове дерево. Столовим бабусиним ножем вони розрили землю під абрикосом і витягли жерстяну коробочку з-під вазеліну. В коробочці лежали два папірці з іменами Юрка й Гени — на знак непорушної єдности. Третій папірець з ім'ям Галі (в дужках Юрко дописав його повне ім'я, щоб не вийшло, що Галя — дівчисько) — ліг зверху. Коробочку зарили знову і заприсяглися партизанською присягою Олега Кошового нікому не виказати таємниці. Віднині Галя стає третім орлом.

З гірки прийшли обнявшись і суворо заявили бабусі, що приймають Галактіона, — він же Галя, — до сім'ї як третього орла і просять робити з цього належні висновки. Мама раптом почервоніла і закрилася газетою, а бабуся тільки запитала:

— Адже ж у нього, здається, є батько?

Прийшов офіцер і сповістив, що наклюнулася цікава робітка, а також окрема кімната. Орли уважно розглянули його і поговорили на різні життєві теми. Хай це не був Юрків рідний тато в ореолі слави і геройської смерти. Генин батько до уваги не брався, бо Гена й сам про нього нічого не пам'ятав, крім батьківських вусів. Орли вирішили, що цей офіцер їх влаштовує. І як тільки вони добʼються його затвердження, — можна буде зайнятися іншими актуальними справами: футболом, зоомагазином і ножиком з прозорою колодочкою.

— Буквально, — підсумував Юрко, не звертаючи уваги на людину, долю якої вони вирішили.

("Дніпро", ч. 2, Київ, 1955). 26. IX. 1947

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ В ТОРОНТІ

SCARBORO FUELS

Власник: Є. Охітва

Продаємо добре чисте вугілля, маємо на складі тверде і м'яке вугілля, а також різне вугілля до стовкера і бловера, продаємо також дрова. Ґарантуємо добру обслугу.

Замовлення слати:

SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarboro Junction — Tel.: AM. 1-1371

ЩО Є НА ПРОДАЖ У СУРМІ?

КНИЖКИ:

Фотоальбом **Любіть Україну,** 1128 фотографій з України, з поясненнями. Люксусове видання	$12.50
Історія України (велика) І. Тиктора	12.00
Історія Українського Війська (люксусове)	15.00
Кобзар Шевченка, Вид. УВАН в 4 томах	24.00
Твори Лесі Українки, повне вид. 12 томів	24.00
Царівна, повість О. Кобилянської (люкс.)	3.00
Воля й Успіх, Мардена, з англійського	1.00

СЛОВНИКИ:

Подвезька: **Українсько-Анг. Словник** (нове)	5.00
Подвезька: **Англійсько-Укр. Словник** (50 тисяч)	4.00
Л. і В. **Укр. Анг. і Анг. Укр. Словник в 3 томах**	4.00
Голоскевич: **Правописний Словник Укр. Мови** 40,000 слів, в гарній оправі	4.50
Підручник Англійської Мови, проф. Луцького	2.00
Як Стати Горожанином ЗДА	.35

Музика, МУЗИКА, Музика!

Альбом 203 Укр. Народних Пісень до співу з акомпаніяментом піяна	2.50
Музика до слів Шевченка, соля на сопран і альт, з піяном різних композиторів	2.00
Квіточки з України: Єдлічки, Присовського, Зєнтарського, Заремби і Гуцулка Ксеня Барнича	1.50
Фоменко, **Моя Райдуга,** на піяно, нове видання	1.00
Барвінський, **Наше Сонічко,** на піяно	.40
Лисенко: **Коза Дереза,** оперета, слова і музика	1.50
Сватання на Гончарівці, партитура з ак. піяна	3.50
Запорожець за Дунаєм, партитура з ак. піяна	2.50
Кошиць. **Музичні твори на хори,** повне посмертне видання	9.50
Гайворонський, **Збірник пісень для молоді**	3.75
Леонтович. **Повний збірник пісень на хор**	2.85
Лисенко. **Повний збірник пісень на хор**	7.20

Пишіть по каталог та інформації.

Заходьте до Сурми, або пишіть:

SURMA BOOK & MUSIC CO.
11 East 7th Street, New York 3, N.Y. USA.

Микола ХВИЛЬОВИЙ

Арабески

(Продовження з попереднього числа)

Я розвалююсь у кріслі, закурюю гаванську сигару (недавно прислав із Германії дипломатичний кур'єр) і кричу:

— Антошка!

Антошка тут-як-тут. Цей бородатий симпатяга до чотирьох годин сидить за моїми дверима й тиче — автоматично — пальцем у напис:

— "Без докладу не входити".

— Що прикажете, товаришу?

Що ж я йому прикажу? Власне, мені нічого приказувати, бо за мене приказали мої підручні, мої прекрасні підручні, які зараз шумлять, як музика, за дверима мого кабінету.

Тоді я кажу:

— Антошка! — і потираю руки. — Альянс?

Антошка:

— Альянс!

— Ах ти, моя карапуля, — млію я від гарного настрою. — Ах ти, моя дурашка!

— Так точно! — каже Антошка й підходить до мого столу. — Дозволите прикурити?

Ця фамільярність мене зовсім не нервує: по-перше, у кабінеті нікого нема; подруге, я радий ще раз доказати свою демократичність, свій комунальний лібералізм.

— Прикурюй, каналія! Прикурюй! — і я галянтно підношу йому свою гаванську сигару.

За моїм вікном грає голубе небо. Десь, очевидно, гомонять жайворонки; десь, очевидно, такий простір, така легкокрила даль, що я не можу не мріяти. З мого імпозантного будинку летить весняна "капель". Її не може заглушити навіть шум шумного міста.

— Антошка! — і я потираю руки. — Альянс?

Антошка:

— Альянс!

...А Пульхерія Івановна завідує в мене редвидатом. Це славетна людина. Коли я приймав посаду, мені стільки про неї наговорили, що я й справді думав викинути її з установи. Але тепер я бачу, що це була робота злих язиків. І справді — Пульхерія Івановна така прекрасна жінка: у неї таке прекрасне волосся — золотом, що я прямо дивуюсь. І потім вона така енергійна, така розбитна.

— Пульхеріє Іванівно! — питаю я. — Ви заключили договір із професором Чам?

— Як же! Давно заключила. Він такий хороший чоловік; у нього таке, знаєте, велике горе: вчора фокстер'єр здох, і потім він такі прекрасні роботи пише... Я гадаю, що йому треба дати найвищу ставку.

О, Пульхерія Івановна не проморгне. Це я добре знаю. Вона не підірве авторитету нашого видавництва. Вона викине на ринок, так би мовити, сливки наукової мислі.

— Обов'язково! Обов'язково! — кажу я. — Найвищу ставку.

І, щоб завжди бути в курсі справ, виймаю з бокової кишені порожній блокнот і беру олівець.

— Дозвольте, Пульхеріє Івановно, записати ці прекрасні роботи, які незабаром випустить наше видавництво.

Вона:

— Ах, Миколо Григоровичу, я й забула... От пам'ять... Я зараз принесу їх,

— Що ви! Що ви, Пульхеріє Іванівно! Не турбуйтесь. Дозвольте тоді мені просто написати: у якому це буде відділі?

Вона:

— Відділі? Ах, Боже мій... от пам'ять... Це ж відомий професор Чам... по... по... неврогеології, здається... Професор Чам.

Професор Чам.

Ніч.

Весна.

Міст.

Марія.

Гримить повінь. І тікають мутні води в невідому даль.

— Nicolas! Про що ти думаєш? Милий мій!.. Ти думаєш про осінь? Невже ти думаєш про осінь? Милий мій! Похили свою голову на моє плече, розкажи мені голубу поему.

— Маріе! — і я чую, як гримить повінь, як біжать мутні води в невідому даль, і моя радісна Марія кладе на моє чоло свої духмяні кучеряшки й пахне, як юність, як безмежні дороги у прекрасний невідомий край.

...Уранці прийшла весна. І цілий день тануть сніги. Біжать по дорогах потоки, і чути: десь хропуть коні. Стоїть таке неможливе небо, нібито воно тільки но народилось.

Учора опівночі, коли за городом урочисто скликав гудок нічну зміну, над костьолом із західнього боку повис теплий туман. Учора я думав про Тургенєва й про вальдшнепів, тому що це в крові, тому що мій батько був стрільцем, думав про заводі на Ворсклі, про свій степовий край, про його одинокі озера, що стоять там, де пересікаються чумацькі шляхи. Сьогодні мої мисли про інше. Це знає й Марія. Я думаю зараз про жінку революції.

— Nicolas! — і Марія виймає хустку, що пахне конваліею, і підбирає волоски під капелюшок, що їх розкидає весняний вітер. — Nicolas! Ти скажи мені: невже жінка так міцно зв'язана з революцією, що без неї новелістові не можна обійтись?

— Так, Маріе! Без жінки не можна обійтись. Бо жінка — це коло наших емоцій.

— А я от тобі не вірю! — говорить Марія й підставляє весняному вітрові своє обличчя.

Ніч.

Весна.

Міст.

Марія.

ФАРБИ

і

ТАПЕТИ — (WALLPAPER)

Власник: ОЛ. ОХРИМ

купите найліпше в

METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.

823 Dundas St. W. — EM. 4-6597

Toronto, Ontario

Гримить весняна повінь. І тікають мутні води в невідому даль. Ми стоїмо на мосту. Перед нами й за нами — город. Ми чуємо, як глухо б'ється крига. Над костьолом горить огонь.

— Nicolas! Я тобі не вірю, тому що ти й досі не показав жінки в революції.

— Так, Маріє! Я ще не показав, але я покажу.

— Ні, ти її не покажеш, бо в твоїм уявленні вона не більше, як самичка.

— Маріє!

— Так, Nicolas! Так.

Гримить повінь.

І тікають мутні води в невідому даль.

К в о д л і б е т.

У Дікенса, здається, у "Записках Піквікського клюбу", герой скрикнув:

— Їхать — так їхать, як говорив папуга, коли кішка потягла його за хвоста.

У Дікенса, здається, з тих же "Записок Піквікського клюбу", є й такий радісний вираз:

— А от і я! — як сказав хтось, падаючи з десятиповерхового будинку.

Студент жив у підвалі, в кімнаті з одним тьмяним вікном, що виходило на глуху вулицю. Але й тут він жив милостю якоїсь товстої баби, що наймала весь підвал і приділяла йому цю кімнату виключно за його прекрасні очі: кожної суботи баба тягла студента до себе на кухню, напоювала його там жовтим (якась домішка) самогоном, і коли студент часто починав хилити голову набік, коли повз вікна проходив із калатушкою сторож, товста баба брала енергійним жестом свою жертву за плече, роздягала її догола й клала на своє ліжко. Після так званої суботньої ночі студент завжди почував у роті якийсь неприємний запах і потім цілий день спльовував.

Це теж деталь, і, "позаяк" вона з життя, я й її пишу.

— Маріє! Не будь наївна. Я даю тобі запах слова.

"...І знову перед мною легкосиня даль надзвичайного минулого. І знову я чую далекий загірний голос: "Пройдуть віки, найдуть свою змужнілість, пізнають радість і журу твоєї прекрасної землі, відійдуть по древній дорозі в небуття, але ніколи не повториться народження твоєї м'ятежної нареченої."

— Тільки один раз!

— Тільки один раз!

Так б'є годинник над ратушею глибокої ночі, коли тривожно горить циферблят.

...І я, романтик, закоханий у свою наречену, знову бачу її сіроокою гарячою юнкою з багряною смужкою на простріленій скроні. Вона затулила рану жмутом духмяного чебрецю і мчить по ланах часу в безсмертя.

— Чи наздожену її — свою сірооку м'ятежну наречену?

Гримить повінь. І тікають мутні води в невідому даль.

Я безумно люблю город. Але я похиляюсь на телеграфний стовп і думаю, що я ніколи не розкажу, що робиться в моїй душі, які виникають образи, які, як потоки, як жемчуг, протікають біля мого романтичного серця: жемчуг хрумтить і японські ліхтарики (коли гоголівський ярмарок) біля прозоро-фантастичних ліденців (коники), що я їх уже ніколи, ніколи не побачу на базарі. Тоді я наливаю себе вишневим соком моєї неможливої муки й молюся, щоб "боженька" зробив мене генієм: щоб розказати, як хрумтить жемчуг біля японських ліхтариків: будинок, на розі, № : горить. Я безумно люблю город!

Ніч.

Весна.

Міст.

Марія.

— Маріє! Ти пам'ятаєш той день, коли я перший раз побачив тебе?

— Так, Nicolas! Ходім! — і вона енергійно переступає калюжі весняної води. — Так, Nicolas, пам'ятаю.

— Маріє! — і я зупинився.

— Вона — теж.

Тоді я беру кінчик її салдатської блюзки і кладу на нього свої гарячі уста. Марія мовчить. Я мовчу. Пахне конвалією. Весняний вітрець б'ється в кучеряшки моєї нареченої.

— Nicolas! Милий мій! Не треба думати про осінь.

— Маріє! — і я тисну їй руку.

Вона мовчить. Я мовчу. На костьолі горить циферблят, і далеко гримить повінь. Марія оправляє блюзку і раптом зникає в темряву, у глухий міський заулок.

P. S. Я говорю не про чарівну мандрагору, я говорю про адамову голову: про метелика, що з черепом на голові. Мені навіть сни якісь химерні. З-під канапи вискочив звичайний пацюк з перебитим задом. Мені кажуть, щоб я його добив. Тоді я беру чималий молоток, і, коли пацюк іде на передніх лапках повз мене, я з гидливістю опускаю з силою молоток на його голову. Але диво: після мого удару пацюк раптом виріс, став розміром із болонку й пішов на задніх лапках, а на його голові я бачу череп: я говорю не про чарівну мандрагору, я говорю про адамову голову, про метелика. Тоді мені зупиняються мислі, і стоїть переді мною якась настирлива пляма, що може довести до божевілля. Я знову підводжу чималий молоток і з гидливістю опускаю з силою на пацюкову голову. Але диво: пацюк знову виріс і став розміром з фокстер'єра. Пацюк з перебитим задом іде на задніх лапках. У кімнаті тихо, за вікном тихо, і тільки на костьолі горить циферблят. Я мовчу. (Далі буде)

УВАГА! — УКРАЇНЦІ ЦІЛОГО СВІТУ!

Кому потрібно знати англійську мову.

В Сурмі спеціяльна продаж на слідуючі підручники:

Українсько-Англійський Словник, Подвезька, 60,000 слів, нове видання в гарній оправі $5.00

Англо-Український Словник, Подвезька, 50.000 слів в гарній оправі 4.00

Підручник Англійської Мови. Наголос, склади, листування, вимова складних слів і т. п. Склав проф. Ю. Луцький 3.00

Всі повищі книжки на суму $12 за $10.

З пересилкою, в додатку ще даємо Підручник Горожанства, хто пришле належитість при замовленню.

Пишіть:

SURMA BOOK & MUSIC CO.
11 East 7th Street, New York 3, N.Y. USA.

Звільніть Канаду

від червоних агентів!

ВИБОРЦІ ОКРУГИ СТ. ЕНДРУ

ЗАТЯМТЕ:

ДЖОЗЕФ САЛСБЕРҐ ЦЕ КОМУНІСТ,
Прогресивна Партія Праці (Labor Progressive Party)
ЦЕ КАНАДІЙСЬКА **КОМУНІСТИЧНА** ПАРТІЯ.

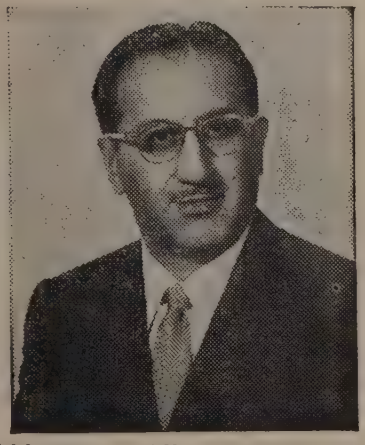

Alderman Allan Grossman

ТІЛЬКИ НАЙСИЛЬНІША ЛЮДИНА

може побороти останнього комуніста, що остається ще в правліннях Канади, Брітанії та З'єдинених Держав

НАЙСИЛЬНІША ЛЮДИНА

ЦЕ

ОЛДЕРМЕН

Елен Ґросмен

Чотири роки в Міській Раді
Елен Ґросмен був на службі
мешканців округи Ст. Ендру!

ТЕПЕР

оберіть його в Законодатну Палату Онтаріо

в четвер, 9-го червня

ГОЛО-
СУЙТЕ

ALDERMAN ALLAN

GROSSMAN X

ВАША ВИПРОБУВАНА ЛЮДИНА ДІЇ!

Проф. Х. РЯБОКІНЬ
Міннесотський університет, США

АЛЬБЕРТ АЙНШТАЙН — ВЕЛИКИЙ УЧЕНИЙ НАШОЇ ДОБИ

"Якщо моя теорія справдиться, німці привітають мене як великого Німця, а французи — як всесвітнього Громадянина; якщо ж ця теорія виявиться невірною, то французи назвуть мене німцем, а німці — жидом." А. Айнштайн

10-го березня 1955 року у місті Прінстоні, США помер від розриву аорти один з найвидатніших учених нашої доби, а також один з найвидатніших учених в історії людства — Альберт Айнштайн.

Народився А. 14-го березня 1879 року в Ульмі в Німеччині. Там же закінчив середню школу. В школі А. нічим себе не виявив, мав навіть цілком посередні успіхи. Лише, коли йому минуло 14 років, він раптом виявив велику зацікавленість математикою і здивував своїх учителів тим, що цілком самостійно без сторонньої допомоги вивчив диференційне та інтегральне числення й аналітичну геометрію. У цей час батьки його переїхали в Мілан (Італія), а Альберт залишився в Мюнхені, продовжувати навчання. Пізніше він переїздить до Швайцарії, закінчує Цюріхський університет і одержує ступінь доктора.

У Цюріху А. не міг одержати учительської посади і тому вступив на працю в Бюро патентів у Берні. Лише 1910 р., після того, як він став відомим у науковому світі, він одержав посаду професора в німецькому університеті в Празі. 1913-го року він одержує посаду в Берлінському університеті і викладає там до приходу Гітлера. При Гітлері емігрує з Німеччини до США і тут одержує посаду професора в Інституті підвищених студій у Прінстоні. Бере активну участь у науковому житті Америки і зокрема у виготовленні атомової бомби. 1940 року став американським громадянином.

Перша наукова праця А. **"Zur Elektrodynamik bewegter Koerper"**, надрукована в **Annalen d. Physik**, 17, 1905 року. В тому ж журналі вміщена і друга його праця **"Ist die Traegheit eines Koerper von seinem Energiegehalt abhaenging"**, яка по суті є доповненням першої. В них А. виклав основи своєї **"Спеціяльної теорії відносности"**. Обидві праці справили на вчених світу враження грому з ясного неба. Науковці заворушилися. Одні вітали теорію, другі глузували з неї, називаючи її творця божевільним. Недаром науковий світ так стривожився. Справа в тому, що висуваючи свою теорію, А. робив справжню революцію в галузі тодішньої фізики й механіки і взагалі всього світосприймання. Суть його теорії зводиться до таких тверджень:

Клясична фізика, творцем якої вважають І. Ньютона, визнавала відносність руху. Тобто, визнавалося, що всякий рух є відносним у тому розумінні, що те тіло, яке рухається **відносно даної точки** з певною швидкістю, може мати зовсім іншу швидкість руху по відношенню до іншої точки, яка теж перебуває в русі. Доброю ілюстрацією відносности руху є приклад з потягом. Швидкість руху потягу є різною відносно людини, яка стоїть на плятформі, і до людини, яка сидить у другому потязі, що рухається рівнобіжно першому. Але визнаючи відносність рухів, клясична фізика не барала під увагу відносність швидкости **світла.** Саме через те вона не могла пояснити багато явищ природи. А. у своїй роботі вводить поняття відносности швидкости руху світла. На перший погляд таке припущення зовсім не здається дивовижним. Але справа зовсім не така проста. Відомо, що світло від будь-якого джерела розповсюджується у просторі зі швидкістю 300.000 кілометрів на секунду, Отже, за той час, поки серце людини двічі стукне (одна секунда), світло оббіжить навколо земної кулі через її полюси 8 разів! Звичайно, що для всіх земних розрахунків швидкість світла є настільки великою, що її зрештою можна й зовсім не брати під увагу. Але як виглядатиме справа для всесвіту? Відомо, що ми бачимо речі, які нас оточують лише тому, що ці речі або світяться власним світлом (лямпа, свічка, сонце), або відбивають від себе чуже світло (стіл, стіна, місяць). Коли ми дивимося на годинник і кажемо, що він показує за чверть 12-ту, то це значить, що світло, відбившися від годинника, попадає нам в очі і викликає в нас зорове уявлення про те розташування стрілок годинника, яке було в той момент, коли світло на них упало. У даному випадкові ми не враховуємо того факту, що світло потребує певного часу, щоб дійти від годинника до нашого ока, бо цей проміжок часу надзвичайно короткий. Але уявімо тепер, що годинник починає рухатися від нас. Тоді залежно від швидкости руху годинника, світло потребуватиме все довшого й довшого часу, щоб дійти до нашого ока із зображенням стрілок годинника. Нам почне здаватися, що годинник "відстає". Від того, що стоїть коло нас. Чим з більшою швидкістю рухатиметься годинник, тим повільнішою здаватиметься нам його хода. **Коли ж годинник почне рухатися від нас зі швидкістю світла, то нам здаватиметься, що він зовсім зупинився!** Коли б годинник міг рухатися зі швидкістю більшою за швидкість світла, то в нашому сприйманні він ішов би назад. Уявімо на хвилину, що ми рухаємося **від** нашої планети зі швидкістю, більшою за швидкість світла і **бачимо** події, що на ній відбуваються. Всі ці події ішли б для нас у зворотньому напрямку: робітники, що будують будинок розбирали б його, мертві вставали б з могил, молоділи, а потім народжувалися і т. п.! І ми могли б побачити Україну часів Шевченка і самого Шевченка живим. Досить подумати над цим уважно, і стане ясно, що це не фантазія божевільного, а цілком вірне теоретичне міркування. Правда, далі А. доводить, що в світі не може існувати швидкість, більша за швидкість світла.

Яке ж практичне значення має ця частина теорії Айнштайна?

Поперше, стає очевидним, що оскільки світло потребує часу на проходження певного простору, то ті небесні тіла, які віддалені від нас на тисячі світлових років (себто, світло яких доходить до нас лише за тисячі, а то й за мільйони років), можливо давно вже потухли, а нам здається, що вони ще й досі горять. Ті рухи, що ми можемо зараз спостерігати із землі на великій міжзоряній віддалі, очевидно існували колись, а не існують у даний момент. Взагалі говорити про те, що робиться **зараз** у міжзоряному світі, який ми спостерігаємо, немає ніяких підстав, якщо взяти під увагу як давно вийшло від небесних світил те світло, яке в дану хвилину попадає нам у очі. Подруге, А. робить із своєї теорії висновок, що не лише швидкість світла, а й сам **час є поняття відносне.** Тобто, два годинники, що перебувають на двох різних системах, які рухаються одна відносно другої, завжди показують різний час. Інакше кажучи, у світі не існує **одночасових подій.** Щоб пояснити цю концепцію, А. приводить приклад з двома блискавками. Уявім собі, що рухається швидкий потяг і в ньому сидить спостерігач. Збоку залізниці сидить другий спостерігач. Нехай тепер "одночасно" ударять у залізницю дві блискавки: одна перед потягом, друга позаду. Завдяки відносності швидкості світла, для того спостерігача, що сидить край залізниці, ці блискавки справді будуть "одночасові", а спостерігач, що сидить у потязі, спочатку побачить блискавку, що ударила спереду потяга, а пізніше ту, що ударила ззаду.

У цьому полягає поняття **відносности одночасовости.** Це показує, що суб'єктивне поняття "тепер" людина не може застосувати до всього світу. Тому А. встановлює такий закон: "Всяка система має свій власний окремий час і доти, поки ми не скажемо до якої системи відноситься наше твердження про час, немає сенсу твердити про час випадку."

Одним з основних законів клясичної механіки є закон незмінности маси. Ньютонівська механіка стверджує, що маса тіла, як міра його інертности, або як кількість речовини, що витрачена на побудову даного тіла, незмінна. Тіло можна розбити, перетворити з одного стану в інший (з твердого в рідкий або газовий і навпаки), але матерія, маса тіла, лишається незмінною. А. у своїй теорії відносности доводить, що цей постулят клясичної фізики невірний. Він виводить спеціяльну формулу, яка пов'язує масу тіла в рухові з масою того ж тіла в стані спокою. Формула виглядає так:

$$m = \frac{Mo}{\sqrt{1-\left(\frac{v}{c}\right)^2}}$$

де m маса рухомого тіла, mo маса того ж тіла в стані спокою, v швидкість руху тіла, а c швидкість руху світла. З формула ясно видно, що маса тіла, m, збільшується, якщо збільшується швидкість руху тіла v. Отже, виходить, що маса рухомого тіла завжди більша від маси того ж тіла у стані спокою. Якщо швидкість руху тіла наближається до швидкости руху світла C, тоді маса тіла стає **безконечно великою!**

Чи має ця теорема практичний зміст, так би мовити "здоровий людський глузд"? Величезний! Справді, для тіл, що рухаються повільно, порівнюючи з швидкістю світла, різниця між масами m і mo дуже незначна і її можна не брати під увагу. Але для тих тіл, які рухаються зі швидкістю, близькою до швидкості світла, як наприклад електрони в сильному електричному полі, або B-частинки ("бета-частинки"), що вилучаються з радіоактивного тіла, швидкість яких досягає 90% швидкости світла, різниця між двома масами буде дуже велика.

Далі, клясична фізика твердила, що **енергія тіла незмінна** і давала таку формулу для обчислення енергії рухомого тіла (кінетичної енергії): $E = mv^2 : 2$. Тут E — енергія, v — швидкість руху і m — маса тіла. Клясична механіка твердила, що енергія, як і маса тіла, не може нікуди безслідно зникнути, її можна лише перетворити з одного виду в другий, тобто з кінетичної на теплову, звукову, хемічну, чи якусь іншу. А. доводить, що і це твердження невірне. Він показує, що оскільки маса тіла, яка входить у згадану формулу, змінна, то й енергія мусить бути змінною. Для обчислення енергії А. дав свою формулу, яка пов'язує енергію з масою тіла m і швидкістю світла C: $E = mc^2$. Чи має практичний зміст і "здоровий глузд" у нашому житті цей закон? Незвичайний! Власне ця формула зробила переворот у нашому мисленні, бо з неї безпосередньо виходить, що **всяке тіло,** у якому б стані воно не було, має енергію і цю енергію легко обрахувати. Для цього досить лише підставити у вищезгадану формулу масу тіла у грамах (замість m) і швидкість світла в сантиметрах (замість C.). Так, наприклад, за цією формулою можна обрахувати скільки енергії має в собі один кілограм кам'яного вугілля. Обчислення дає такий результат: маса кам'яного вугілля в один кілограм має 25 мільярдів кіловатгодин електричної енергії, або іншими словами стільки енергії, скільки можуть дати всі електростанції США протягом двох місяців. Ця формула дала змогу 50 років тому викрити найбільшу таємницю природи, сховану в її тілах. Експериментально вдалося перевірити формулу лише 1932 року, а 6-го серпня 1945 року ця ж сама формула була практично вжита над Гірошімою в Японії у вигляді першої атомової бомби. Але найголовніше значення цієї формули в тому, що вона пояснює багато досі незрозумілих таємниць природи. Перш за все, вона показує, **що маса є енергія, а енергія є маса,** і що одно поняття переходить у друге. Далі ця формула роз'яснює звідки береться енергія у радіоактивних тіл, наприклад у радія чи урану, які безперервно вилучають із себе велику кількість дрібних частинок, що дуже швидко рухаються, але самі від цього не зменшуються на протязі тисяч років. Також стало зрозумілим, як можуть сонце й зірки мільйони років вилучати із себе теплову енергію, самі лишаючися майже незмінними і т. д. Обидві згадані праці А. у першому виданні мали не більше 20 сторінок друку, а викликали стільки зацікавлености серед учених всього світу, що з приводу них написано біля 20 тисяч сторінок друку.

Третя Айнштайнова праця — **"Ueber den Einfluss der Schwerkraft auf die Ausbereitung des Lichtes", Annalen der Physik,** 35, 1911. У ній А. викладає нову теорію світла. Основним твердженням клясичної фізики відносно світла було твердження, що світло в порожнечі поширюється **прямолінійно.** На підставі цього твердження ми у своєму щоденному житті робили висновок, що тіла, які ми бачимо, лежать у тому напрямі, з якого йде до нас світло, вилучене чи відбите тими речами. Цим припущенням користується мисливець цілячися з рушниці, чи дитина показуючи рукою на сонце. А. доводить, що припущення клясичної фізики **не зовсім вірне.** 1900 року німецький фізик Макс Планк довів, що тепло вилучається з нагрітих тіл не безперервним потоком, а окремими малесенькими порціями, які він назвав **квантами.** З планкової теорії А. зробив висновок, що світло теж вилучається не потоком, а у вигляді малесенких частинок матерії (чи енергії), які він назвав **фотонами.** Явище вилучення світла частинками А. дослідив і виклав у цілій низці досить складних математичних рівнянь. У науці це явище має назву Айнштайнового фото-електричного ефекту. Фото-електричний ефект покладено в основу побудови сучасних телевізорів і за його відкриття А. одержав 1921 року Нобелівську премію. Далі А. робить висновок, що часточки матерії, з яких складається промінь світла, за Ньютоновим законом всесвітнього тяжіння (гравітаційний закон) мусять притягатися іншими фізичними тілами. Тому, коли світловий промінь якоїсь зірки попадає в поле тяжіння (гравітаційне поле) сонця чи іншої зірки, він скривлюється, повертається до того тіла, яке це поле тяжіння творить. З цього А. робить висновок, що зірки на небі перебувають не в тих місцях, на які ми показуємо, бо показуючи ми вважаємо, що промінь світла від зірки іде до нас прямолінійно, а насправді він скривлений. Особливо помітне зміщення розташування для зірок, світло від яких проходить близько сонця. За обрахунками А. тут переміщення променя мусить бути 1.75 секунди. Перевірити обчислення довго не вдавалося, бо в телескоп не видно зірок, що лежать близько біля сонця. 29-го травня 1919 року було повне затемнення сонця і астрономи всього світу чекали цього дня, щоб практично перевірити результати обчислень А. Було організовано десятки пунктів спостереження. Коли астрономи обрахували на підставі своїх дослідів кут променів, то виявилося, що він дорівнює 1.64 секунди. Можете собі уявити, який це був тріюмф Айнштайнової теорії світла!

Свою нову теорію всесвітнього тяжіння (гравітаційну теорію) А. ще глибше розвиває у своєму творі **"Die Grundlage der allgemeinen Relativitaetstheorie", Annalen d. Phys.** 49, 1916, де він приходить до цілої низки надзвичайно цікавих висновків про будову всесвіту і про взаємодію тих небесних тіл, що в ньому розміщені.

Методи доказу і висновки, до яких А. у своїй "Загальній теорії відносности", надзвичайно складні. Тут мова йде про такі питання: чи має всесвіт, у якому ми живемо, кінець, чи він безконечний? Яку геометрію треба застосувати для вивчення всесвіту: евклідову чи неевклідову? Якщо не-евклідову, то яку саме: Ріманову чи Боліаї-Лобачевського? (А. доводить, що для вивчення всесвіту найпридатніша геометрія Рімана).

Останні чверть століття А. працював над так званою "об'єднаною теорією поля". Справа в тому, що сьогодні пізнання зовнішнього світу (міжзоряного простору) базується на теорії відносности. Увесь зовнішній світ можна вивчити, користуючись цією теорією. Ця теорія дає нам нові, сучасні поняття простору, часу, енергії-маси, поняття гравітації і поняття того, що є занадто віддалене, занадто велетенське, щоб його відчувати. Квантова теорія дає нам усі поняття атома, основні одиниці матерії й енергії та поняття тих реальностей, які занадто малі для сприймання. Але ці дві великі наукові системи базуються на абсолютно різних і неспоріднених теоретичних фундаментах. Вони не мають спільної мови. У першій системі діють **гравітаційні** сили, у другій **електромагнетичні.** У "Теорії об'єднаного поля" А. намагається об'єднати гравітаційне поле з полем електромагнетичним, щоб одне можна було вивести з другого. 1929 року А. думав, що йому пощастило знайти розв'язку питання і він навіть опублікував про це роботу, від якої пізніше відмовився, як від помилкової. Незадовго перед смертю А. закінчив працювати над цією проблемою. 24 сторінки математичних рівнянь мусять ствердити, що всі види природніх явищ, починаючи від зірок, планет, комет, кінчаючи електричними явищами та малюсінькими часточками всередині атома, підлягають одним і тим же законам. Але, щоб прочитати ті 24 сторінки можливо потрібні будуть роки, бо як гадають учені, у світі є зараз лише одиниці, що можуть збагнути все те, про що писав А. в останні роки свого життя.

Англійський філософ Бертран Расел, оцінюючи Айнштайнову теорію відности, сказав: "Теорія відносности є найбільшим осягом людського розуму на всьому протязі історії науки аж до наших днів. Вона підсумовує математичні та фізичні досліди більше ніж за 2.000 років. Чисту геометрію від Пітагора до Рімана, динаміку та астрономію Галілея та Ньютона, теорію електромагнетизму від дослідів Фарадея, Максвела та їх послідовників — все це включив Айнштайн у свою теорію з підповідними доповненнями."

Не зважаючи на наукові висоти, на які піднесла Айнштайна його теорія, у своєму щоденному житті він був надзвичайно скромною людиною. Одягався він протилежно до своєї слави. Його часто можна було бачити на публічних лекціях в непрасованих штанях, пом'ятій сорочці й светері, взутого в хатні черевики без шкарпеток. Він не любив ніяких забав у товаристві дорослих, а замість них волів зустрічатися з сусідськими дітьми, яким часто допомагав з аритметики. Не мав А. і великої любови до грошей. Читаючи, міг закласти книжку банківським чеком на якихось півтори тисячі, а потім книжку загубити і навіть не потурбуватися, щоб її знайти. Під кінець життя він часто з щирим здивуванням говорив: "Ніяк не можу зрозуміти, як воно у світі так буває, що досить написати декілька книжок, зміст яких розуміє лише невелика жменька людей, щоб набути світової слави".

Часто доводилося чути з комуністичного табору, що Айнштайнове вчення матеріялістичне, і що, мовляв, А. "наша людина". Щоб розвіяти цю леґенду досить привести вислови самого А. про ті сили, які рухали ним усе життя і ті світлі висоти, які манили його все вище й вище, у глибину невідомого й таємничого: "Найчудовіша, найглибша емоція, яку людина може переживати, це відчуття містичного. Те відчуття є двигуном усієї справжньої науки. Знати, що справді існує те, чого ми не всилі збагнути і що проявляє себе, як найвища мудрість у найяскравішій сяючій красі, яку наші обмежені здібности можуть розуміти лише в найпримітивніших формах, — це розуміння, це почуття є центром справжньої релігійности." Або: "Моя релігія полягає в покірному захопленні необмеженим вищим розумом, який проявляє себе в найтонших деталях, доступних відчуттю нашим тлінним і немощним умам. Глибоке емоційне переконання присутности вищої розумної сили, яка виявляється в непостижимому всесвіті, формує мою ідею Бога."

Я не ставив собі завданням оцінити наукові заслуги А., це було б занадто сміливо з мого боку. Я тільки хотів у цій коротенькій нотатці нагадати, що була на світі велика людина і немає її нині. І ще хотів я тут сказати, що Айнштайнів треба поважати і вчитися в них, не залежно від того, з якої нації вони походять і до якої кляси вони належать. Замість того, щоб старатися зменшити велич Айнштайнів і намагатися стягти їх згори на площину загалу, краще витратити ці зусилля на те, щоб самим піднятися вгору. Бодай на таку висоту, щоб хоч трохи розуміти, про що ті Айнштайни говорять.

Resume

T. Riabokin, University of Minnesota, USA

"Albert Einstein — Greatest Scientist of Our Age"

In this article the author gives a short biographical sketch and considers his scientific activity.

Остап ТАРНАВСЬКИЙ

ЗУСТРІЧІ У ЛЬВОВІ

За вікнами пахло пліснявою, що завжди нагадує давні романтичні парки із дивовижними балядами і таємничістю. Тут у залі стояли звичайні крісла і вони пригадували, що ця притемнена кімната з блискучою воскованою підлогою та з невивітреним ще цілком запахом відбутих тут панських балів — тепер письменницька авдиторія. Але ця авдиторна заля — це єдина, сказати б, "модерна" кімната у колишній палаті графа Бєльського на вулиці Коперника ч. 42. у недавно визволеному червоними "братами" старовинному городі Львові. Бо в інших кімнатах ще далі тулились до стін вигідні фотелі, прилягали улесливо до підлог взористі килими, а вікна прислонювали розкішно гаптовані фіранки й важкі шовкові котари. Зі стель звисали дорогі кришталеві канделябри, а стіни заслонювали картини — ті картини, що в різьблених рамах тримають багаторічну працю і мистецький порив найкращих майстрів.

Польських панів уже не було і тепер цю панську садибу віддано для вжитку "народу". Ще тільки сторож, який займав окремий будиночок, зараз таки при в'їзній брамі на подвір'ї, залишався оглядати відвідувачів цієї пишної будівлі. Хоч ці відвідувачі — сама еліта як і місцевої письменницької братії, так і втікачів із зайнятих гітлерівськими ордами польських земель та й приїжджих представників касти "інженерів людських душ", — то ця публіка зовсім не переконувала цього панського служаки і він, звичайно, поважно таки крутив своїм сармацьким вусом, зустрічаючи нових гостей.

Але будинок став напевно цікавіший від цієї зміни. Туди кожного дня простували кроки вихудлих людей, у мозках яких виготовлялись сторінки нових книг. Ці люди були різні: українські місцеві письменники, які прошаками ходили по цій своїй і не-своїй землі й нагло хотіли вірити, що це змінилось; жидівські письменники, яких до того часу ніхто не знав і не бачив та й не цікавився ними; польські письменники, які не вспіли.

чи й не захотіли втікати разом із своїм невідповідальним урядом і воліли москаля, ніж прусака. Був навіть мадярський письменник, зрозуміло — жид, який шукав захисту саме на сході Европи.

Цю письменницьку богему притягала не лише панська резиденція і не лише харчова крамниця. Правда, крамниця була тоді в осередку уваги, ще й коли керівником там призначено такого спритягу, який без довгої надуми перекреслював слово "картопля" на наряді, вписував на це місце "цукор" і в крамниці з'являлась сотня кілограмів цукру — тоді, коли в місті не можна було дістати ні крихітки.

Та справді притягала сюди цих різних походженням, національністю, світоглядом, поглядами, звичаями людей література — та література, яка й об'єднувала цю різномаїту братію. А були там не лише звичайні писарчуки, але із наших: вічно нахмарений Василь Пачовський, "батько" Карманський та інші, а в польській групі і Бой-Желенський, і Пшибось, і Ялю Курек. Та нас цікавили більше гості, чи радше господарі зі сходу: рішучий і діловий Корнійчук, перший голова Комітету Письменників у Львові Петро Панч в елегантному ясному костюмі, у білих пів-черевиках, словом, "пан", як його охрестив місцевий польський сатирик, порівнюючи з його наслідником Десняком, якого прозвав "весьняком" (селянином).

В авдиторній залі відбувались літературні вечори й авторські виступи. Тут ця різношерста братія пізнавала себе й оцінювала. Без сумніву, українців репрезентували приїжджі письменники зі сходу. Місцеві ні не мали відповідних до ситуації творів, ні навіть не знали, що можна б прочитати з свого дорібку. Перші прибули "тузи": Максим Рильський із закрученим чубом і "в чубі", співаючий Тичина із нещирими вогниками з-поза шкелець широких окулярів, Яновський, який з-під кашкета водив переляканими очима, відважний і бойкий Сосюра.

Скоро подружили ми з одним пришельцем із сходу — молодим новелістом і комсомольцем Йосипом Позичанюком, який прославився потім у повстанцях та й загинув у боротьбі з більшовиками. Його призначили технічним редактором львівського журналу "Література й мистецтво" й він негайно дав відчути нам свою приязнь навіть такою дрібницею, що визначував місцевим письменникам вищі гонорари, ніж подано. З ним довелось нам пережити не одну цікаву історію до інциденту із "шпіцлями" львівського таки походження — висланниками НКВС, яке не випускало з очей присланих на захід працівників. Цей молодий і загартований бойовик відзначався спокоєм і рівновагою. Був мовчазний — напевно досвід радянської дійсности навчив його мовчати — і ми ніколи не довідались від нього, у яких обставинах утратив батька. Був з матір'ю, яка працювала гардеробшею, переживав любовну історію, але найбільше любив свій народ і свою країну та цій любові присвятив свій письменницький талант, свою молодість і своє життя.

Бували в цій письменницькій резиденції і великі шишки — крім Корнійчука і Василевської, росіяни Алєксей Толстой, Фадєєв та інші, але всі вони мали вищі доручення і приїжджали радше накупити костюмів та іншого добра на давніх панських територіях, ніж задля літератури.

Найбільшою для нас атракцією був таки Аркадій Любченко. Він уже з першого погляду видався письменником відповідальним, який знає своє місце і свою гідність. Його авторський вечір був гарною пропагандою досягнень української літератури. Звичайно, коли виступали наші письменники, а завжди вибирали вони перш за все агітку, літературні ветерани Варшави і Кракова приставали під скляними дверима авдиторії, заслухували кілька фрагментів і відходили, "запускаючи коріння у вигідні фотелі", як звик говорити Богдан Нижанківський. Але коли за столом з'явилась кремезна постать із високим чубом та засмаленим відкритим обличчям, і в залі почувся певний і звучний голос письменника, ці перевразливлені літературні смакуни щораз більше насторожували вуха, а після першої прочитаної новелі почулось: "То светни новеліста" (Це знаменитий новеліст), і вони вже сиділи на кріслах в авдиторії та й із підпертими підборіддями уважно прислухувались.

А Любченко справді блистів. Глибока гуманність і сильна темпераментна живучість захоплювали й поривали. Так і відчувалось із самої постаті письменника і з його різьблених творів, що це відважний і відповідальний автор, якого зразу полюбили. Любченко не читав тоді ні "Вертепу", ні "Гайдара", але навіть "Зяма", чи інші дозволені твори робили велике враження.

У мене було непоборне бажання порозмовляти з Любченком. Завжди мріяв я побачити Україну, пізнати її правдивою. Але хоч і прийшло "об'єднання всіх українських земель", то цього замислу ніяк не можна було здійснити. Я намагався пізнавати цю нашу батьківщину почерез приїжджих письменників. Одного ранку я заговорив до Яновського на вулиці, але він не дав себе заманити на розмову. Похилений, замкнутий у собі, просто втік. Теж ніхто із наших галицьких поетів, яких перепустили з відвідинами на схід, не здобувся на відвагу сказати відверто правду. Одних полонили страви у ресторанах, до яких їх завозили, інші вже зразу ставали мовчазні й слух'яні. Єдиний Василь Пачовський, звітуючи на бажання Спілки Письменників із своєї поїздки, щиро сказав, що не почув в Україні ні одного слова по-українськи, але йому вже після цього першого визнання заборонили далі говорити — мовляв: балакає не до речі.

З Любченком я мав щастя. На вечорі була моя колишня шкільна товаришка, яка згодом училась деклямації в артистки Лесі Кривицької й жила бажанням стати акторкою — прекрасна дівчина Рута Темницька. Вона була теж на вечорі й на моє запитання гордовито похвалилась, що жде на Любченка. Підождав, розуміється, і я з нею. Не припускав я тоді, що між ними виникла така взаємосимпатія. Та й не важне це було для мене. Важне, що незабаром ми втрьох вийшли у запашний вечоровий сумерк старовинного Львова і, завдяки щирій безпосередності нашого гостя, були, мов давні знайомі.

Говорив Любченко, а ми слухали і навіть не запитували нічого. Повівав легенький вітерець, час від часу подзвонювали трамваї, а над нашим містом стояв якийсь величний маєстат та здіймався він угору Святоюрською і Волоською, і ратушевою вежами, і підміськими горами аж до самих зір. Про давнє нагадувала дорога, якою ми йшли. Ось міська цитаделя, а далі Гетьманські вали над Полтвою, ще далі ратуш і та ж Волоська вежа, і знову старі вали і збройня. Ідеш і відчуваєш, як дихаєш віками.

Та наш гість говорив про теперішність. Розказував про все й дивно було, звідкіля він знає, що нас усе те цікавить. І про свої труднощі у видавництві "Радянський письменник", у якому працює, про безперервне слідження "один одного", і про письменників, між якими різні: одних можна купити хочби за вигоду життя, а в других нездоланна любов до всього ясного, сильного, живого. Найкраще говорив Любченко про нашу землю і наш народ. Коли ми слухали його, так і видавалось, що бачимо всі прекрасні картини Йогансенової "Подорожі у Слобожанську Швайцарію". Письменник радо розказував про "випади" у степ на полювання, і це було таке принадне в його простих словах, що, здавалось, сам усе переживаєш.

Ми перейшли Личаківською вулицею вгору — аж туди, де на пісчаній височині на кілька років до війни постала нова українська оселя. Здавалось, наближались

до тієї землі, про яку з такою любов'ю розказував письменник, і, здавалось, уже ніздрями втягували ми запах широкого степового вітру. У безпосередніх словах нашого прекрасного новеліста ми пізнавали нашу землю без того, щоб добиватись перейти кордон на Збручі, який — як на глум — залишився, і без небезпечних старань про "путьовку".

Мені й не довелось бути на Наддніпрянщині, хоч і нова війна почала виганяти людей із осель, але у протилежному напрямі. Довелось мені знову зустрічати Аркадія Любченка таки у Львові і далі на заході. Він і потім був той самий: щирий і відповідальний письменник, який над усе любив Україну, і любив силу, красу і повноту життя. Великий гуманіст, людина активного ставлення до життя і... великий патріот.

Але та перша зустріч у пам'ятному 1940-му році у старовинному нашому Львові глибоко закарбувалась у моєму серці. Це так, якби в цьому серці перекопав, мов у геологічних покладах, і знайшов золоте руно правди.

Помер у воєнній суматосі Аркадій Любченко. Померла ненадійно від несподіваної хвороби молоденька Рута Темницька. Залишилась лиш у мене згадка про цей небуденний вечір. І завжди, коли серце стане сентиментальним і затужить за тим, що залишило і для чого живе, — перед моїми очима стає, мов правдивий, цей незабутній вечір. І ввижається мені, що знову йду знайомими вулицями і слухаю прекрасної розповіді Аркадія Любченка про Україну.

І що далі роки віддалюють мене від тієї події, то більше видається мені, що це не Аркадій Любченко, а дух сильної і рідної України йде старовинним нашим містом і розказує ту розповідь, яка є дороговказом у житті.

СУЧАСНА ПОЕЗІЯ В УКРАЇНІ

Валентина ТКАЧЕНКО

ЛІРИКА

* * *

Поміж нами береги дніпрові,
Степ, доріг засніжена сплетінь.
Як же бурю юної любові
Передать тобі крізь далечінь?
Все вона до тебе прагне вперто,
Спокою не хоче, самоти.
Не вміщається вона в конверти,
У мої записки, у листи.
Я її вкладаю в телеграми —
Мчить електрикою по дротах,
Я її виспівую піснями,
Мов закоханий у весну птах.
Шлю думками через ліс і поле,
Коли зорі з висоти летять...
Тільки все це і малої долі
Почуттів не може передать.
Нам зустрітися потрібно знову,
Щоб ти близько, зовсім близько був.
Ти б глибінь безмежної любови,
В мої очі глянувши, відчув!

ХВОРОМУ СЕРЦЮ ДРУГА

В полі бабине снується літо,
Пахом осени, земля п'янить.
Пише друг, що стало ти боліти...
Серце! Серце!
Що мені робить?
Не гамують твого болю ліки.
Чим тобі, скажи, зарадить, чим?
Все дістану на землі великій,
Щоб ти стало дужим, молодим!
Щоб давало силу роботящу
Для сміливих творчих поривань.
Не боліло б ти, не нилю б краще
Від п'янкого подиху світань!
Друг творити і дерзати в змозі,
Як у славній юності колись.
Чом його ти стримуєш в дорозі?
На півкроці кажеш: — Зупинись!
І спиняється він не до речі,
Доки спокій вернеться тобі.
І його похилі мужні плечі
Бачу я крізь далі голубі.
Ось він рушив і забув про втому.
Потім знову стишилась хода...
Знай, що я тоді спішу із дому,
Як дніпровий ранок, молода.
Подаю свої гарячі руки.
Щоб у тебе більше було сил,
Щоб не знало ти від болю муки,
Серце я своє ділю навпіл.
Заспокойся, не хвилюйся, хворе,
І своє лихе забудь усе.
Почуттів моїх безкрає море
Хай до тебе юність принесе!

* * *

Вже не про тебе линуть думи.
Тебе не кличу нівідкіль.
В очах зника пороша суму,
Твоєї зради мовкне біль.
Літа нестримною ходою
Проходять шляхом трудовим.
Здалось, життя моє з тобою
Було побаченням одним.

* * *

Життя дорога дальня, немала.
Ми, юні, стали вдвох на ту дорогу.
Любов снаги нової надала.
Разом ми ділим радість і тривогу...
Згадай війну, як світлий день погас,
Як ми ішли крізь обстріли ворожі,
Як Перемоги зустрічали час.
Як зустрічали потім дні погожі,
Любов за друга стала у путі:
Окрилює, підносить, надихає.
Хай нас вона в великому житті
Ніколи і ніде не покидає!

* * *

Хлопець дарував коханій квіти,
А вона, всміхаючись, приймала.
Так радів, що зовсім не помітив,
Як троянда із букета впала.
Міцно узялись вони за руки
І пішли у ближчий парк до танцю,
Де кружляли вальса плавні звуки,
Розсипались присмерку багрянці.
Між собою говорили мало,
Крок їх був упевненим, щасливим.
Навіть місце, де стояла пара,
Після них лишилося красивим.

("Дніпро", ч. 3, 1951, Київ).

ЛЕСЛІ М. ФРОСТ

Прем'єр Онтаріо

УСІ ГОВОРЯТЬ...

"ВПЕРЕД, ОНТАРІО, з прем'єром Фростом"

В Онтаріо, за правління Прем'єра Фроста, кожний громадянин — без огляду на його народність, колір і віру — має право жити, де йому подобається, працювати, де захоче, піднятись у житті так високо, як на це він здібний. Кожна дитина має однакове право на найкращу освіту. Кожний, хто живе й працює в Онтаріо, має право на кращу заплату й умови праці, краще житлове приміщення, модерні лічниці, платну відпустку й забезпечення на старість. Продовжуйте поступ та розквіт Онтаріо, вибираючи знову уряд Прем'єра Фроста — Прогресивно-Консервативний уряд.

У ПРОВІНЦІЙНИХ ВИБОРАХ 9-го ЧЕРВНЯ

ОБЕРІТЬ ЗНОВУ УРЯД ПРЕМ'ЄРА ФРОСТА

ГОЛОСУЙТЕ НА

ПРОГРЕСИВНИХ КОНСЕРВАТІВ

Проф. Є. П. СЛАСТЕНЕНКО

Гібрид як фактор еволюції

Гібридизації, як фактору, що відіграє ролю в еволюції живих істот, до останнього часу вчені не надавали значення, бо вважали, що гібриди в природі — виняткове явище та що вони в більшості випадків неплідні, а тому не можуть бути об'єктом для видоутворення. Однак дані досліджень останніх десятиліть над рибами, птахами та над іншими тваринами, а також і рослинами, виявили, що гібриди зустрічаються в природніх умовах, будучи цілком нормальними і звичайно більш витривалі, ніж їх батьки.

Складність питання полягає в тім, що за сучасних метод дослідження не завжди можливо виявити гібриди серед батьківських форм, з якими вони зворотньо схрещуються.

Звичайно під гібридами розуміють потомство двох видів, що належать до одного або різних родів чи родин, цебто, потомство далекого міжвидового спорідненя. Потомство популяцій, підвидів тощо, цебто внутрівидової гібридизації чи так званої інтеграції, треба також відносити до гібридів, бо ми маємо тут одне і теж явище, відмінне тільки ступнем споріднення, а часом не стільки ступнем споріднення, скільки штучною класифікацією.

Наші власні дослідження, а також наполегливі вимоги наукової думки до перегляду існуючих поглядів в цьому питанні, а особливо відкриття в цьому напрямку американського ботаніка Є. Андерсона[1]) так званого явища інтрогресивної гібридизації, стали стимулом до виявлення зацікавлення цією проблемою.

Внаслідок появи все нових і нових інтересних даних в цій галузі досліджень, принаймні, частина сучасних дослідників схиляються придавати значення гібридизації як факторові, що відограє ролю у видоутворенні. Так в ряді робіт зоологів та ботаніків ми маємо багато вказівок на наявність гібридних форм серед тваринних та рослинних популяцій у природніх умовах. Д. Амадон[2]) подає, що багато видів серед птахів здібні утворювати принаймні першу досить відмінну гібридну генерацію та припускає утворення в природніх умовах, особливо на невеликих островах, нових видів птахів шляхом гібридизації, через утворення проміжних популяцій. Лодж Г.[3]) наводить цікаві спостереження, які дають вказівки про шляхи природньої гібридизації у птахів, видів **Tetrao urogalus** та **Lyrurus tetrix** у Шотландії, а Бейлі — у американських куріпок[4]). Міллер[5]) відмічає гібридизацію серед популяцій рода **Junco**.

Крім птахів гібридизація в природніх умовах не менш рідко зустрічається також у риб. Так відомі гібриди у видів родин: **Acipenseridae, Cyprinodontidae, Catostomidae, Umbridae, Salmonidae, Centrarchidae, Percidae, Esocidae, Ameiuridae** тощо. Габс[6]) наводить данні по природній гібридизації серед видів у родин **Catostomidae** та **Cyprinodontidae**, відмічаючи, що співжиття багатьох видів та міграція їх на місця нереста сприяють гібридизації, а також, що гібридизація частіше відбувається між видами переселенними та місцевими, ніж між останніми. Так[10]) вид **Catostomus commersonnii sucklei**, після переселення його в систему ріки Колорадо, швидко поширився там та утворив гібриди з місцевим видом. У висновках Габс та співробітники зазначають, що певні види родини **Catostomidae** утворюють проміжні гібридні види. Гослин В.[7]) говорячи про видоутворення у риб рода **Menidia** відмічає наявність гібридизації поміж двома видами північної Флориди — **M. beryllia** та **M. menidia** при наявності всіх проміжних градацій від зароджуючихся до диференційованих видів, при чому ці гібриди плодючи та при зворотньому схрещуванні з батьківськими видами стають подібними до останніх.

Більшість міжвидових гібридів за своїми ознаками є проміжними між батьківськими видами. Не дивлячись на це не завжди нащадки мають проміжний характер; так, наприклад, у наших дослідах над гібридами струмкового та озерного пструга — **Salvelinus fontinalis & Cristivomer namaycush**, — ми мали, в залежности від популяцій, то потомство з проміжними ознаками, то з ознаками одного із батьків[8]). Численні експериментальні дослідження по гібридизації риб у різних країнах, також підтверджують наявність у більшості досліджень загальної тенденції гібридів набувати проміжних ознак між батьківськими видами. Гаймбургер[9]) в результаті досліджень над гібридами тополь та інших деревних порід відмічає більшу витривалість та доброякісність гібридів, порівняно з батьківськими видами, а особливо в разі схрещування порід географічно ізольованих. Цікаво також відмітити і вказівки А. Смирнова (А. Смиронв — Докл. Акад. Наук СССР, 1953, т. XCI, № 2) про наявність гетерози (цебто збільшення енергії чи здібности, що часто проявляється по схрещуванні тварин чи рослин), в ембріонально-лялечному періоді розвитку у міжвидових гібридів тихоокеанських лососів — **Oncorhynchus keta (Walb.) & O. gorbuscha (Walb.)**.

Міллер А.[10]) указує на помилковість поглядів деяких авторів, за якими міжвидова гібридизація протиставлялась інтерградації чи внутрівидовій гібридизації, цебто схрещуванню індивідуумів одної раси, що утворюють серію проміжних чи переходових форм, бо тяжко установити межі поміж видом та расою, межі якісних та кількісних відмін. Особини раси звичайно вільно схрещуються поміж собою, тоді як особини двох видів не завжди виявляють здібність до схрещування. За Міллером гібридизація виявляється в місцях змішування рас з трохи відмінними від них батьківськими видами.

Найцікавіші виснови досліджень у цьому напрямку ми маємо в працях Андерсона, які не тільки збагатили науку новими відомостями з галузі експериментальної ботаніки, але й з'явились стимулом до виявлення більшого інтересу до питань гібридизації. Ми маємо тут на увазі праці по так званій інтрогресивній гібридизації. Цей термін уперше був запроваджений в науку Андерсоном в розумінні інфільтрації зародкової плазми від одного виду до другого в наслідок гібридизації. За Є. Андерсоном[11]) перша гібридна генерація звичайно проміжна між батьківськими видами, друга, в основному залишаючись проміжною, як і перша, надзвичайно мінлива, у ній звичайно нема двох подібних особин, але в той же час є особини більш чи менш подібні до одного із батьківських видів. При зворотньому схрещуванні гібридів першої генерації з одним із батьківських видів потомство буде подібне до виду з яким це зворотне схрещування було проведено. Андерсон відмічає, що якби особини 1-ї чи 2-ї генерації після зворотнього схрещування з батьківськими видами були знайдені в природі, то їх би віднесли до варіяцій виду, з яким схрещування було проведено. Зворотнім схрещуванням гібридів з батьківськими видами, а не їх неплідністю, Андерсон пояснює видиму відсутність гібридів у природі. Андерсон вважає, що потрібні умови для природньої гібридизації переважали в доісторичні часи, коли інтрогресивна гібридизація відограла важливу ролю в еволюції. Інтрогресивна гібридизація, яка проявляється в серії зворотніх схрещувань потомства з батьківськими видами, збагачує варіяціями види, які приймають участь у цьому процесі, сприяючи тим збільшенню різноманітности форм у природніх умовах, яка підтримується внутрішніми імпульсами при взаємодіянні з зовнішніми умовами. Для ілюстрації явища різноманітности ми зупинимось (див. також Дрягин, Агробіологія, 1951) на способах її проявлення у риб. Так у деяких видів риб спостерігається явище утворення двох форм: одної звичайної,

а другої, здебільша малочисленної, карликової, які не дивлячись на свої відмінні розміри розмножуються одночасно та на одних і тих же місцях. Це явище відмічено для європейського лосося, окуня, коропа, сига та інших видів риб. Різниця в розмірах нормальних та карликових форм одного і того ж віку іноді дуже значна, так карликові самці коропа по вазі можуть бути в 1000 разів менші за великих. Окрім цих двох крайніх за розмірами форм популяцій у риб зустрічаються звичайно за розмірами, три групи особин — дрібні, середні та великі, і це явище є цілком природне. Ми тут маємо справу не з утворенням нових форм, а зі спадковим явищем групової та індивідуальної різноманітности і така групова та індивідуальна різноманітність серед популяцій збільшує життєвість виду в цілому.

Із інших пристосувань, сприяючих утворенню різноякісних популяцій, а також плідників та їх статевих продуктів, можна відзначити явище, коли в одній і тій же водоймі існують так звані прохідна та місцева популяції, місця та час розмноження котрих збігаються. Так це має місце у осетра, міног, тихоокеанських лососів, сигів, коропа, судака, ляща та у багатьох інших риб. Окрім того можна зазначити наявність в одній і тій же водоймі популяції, що населюють прибережні зони та відкриті води, і які відрізняються одна від одної розмірами, віком, темпом росту, характером живлення, але мають спільні місця для розмноження. Так це відмічено у окуня, коропа, густери, ляща, плітки та інших видів. Деякі види риб розмножуються в поймі рік, як от: щука, окунь, йорж тощо, але мають одні популяції, що живляться в озері, а другі — в річці. І популяції корюшки, омуля та інших видів на час нагулу розходяться по різних річках, озерах тощо, але для розмноження скупчуються в декількох дуже обмежених місцях розмноження. Літня та осіння раси лосося розмножуються на одних і тих же місцях та в близькі часи. Не дивлячись на спільне розмноження, цебто відсутність ізоляції, окремих рас їх склад та різноманітність не губляться, але в процесі спільного життя та гібридизації одержують один від одного корисні властивості, потрібні для ширшого та всебічного використання життєвих умов.

У природі відоме також, у розумінні пристосування, цікаве явище так званої гіногенези, що спостерігається у срібного карася, який живе в мілких ізольованих озерах, у якого малочисленні популяції складаються в основному із самиць, ікра яких здібна запліднюватись сперматозоїдами інших видів риб, при тому потомство його одержує спадкові ознаки самиць. Подібна матроклінія спостерігається у живородящих риб гібридного походження із родини — Poeciliidae — Mollienisia formosa із Мексики та Техаса[12]). Крім відмін групових у окремих популяцій, котрі ідуть для розмноження в одні іті ж місця, є і індивідуальні відміни, що виявляються в різній якості плідників та їх статевих продуктів. Так, наприклад, відоме явище статтєвого діморфізму (різниці поміж самицями та самцями) у риб, де самці звичайно дрібнійші самиць, а статтева зрілість у них починається раніш, але тривалість життя менша. Процес викидання молок завжди продовжується у самців довше, ніж ікри у самиць, які часто закінчують нерестування протягом кількох годин, після чого залишають місця нересту, самці ж залишаються тут на кілька діб, продовжуючи нерест з іншими самицями. Така біологічна неоднорідність плідників у риб утворюється не тільки статтєвим діморфізмом, але й групуванням за віком внутрі популяцій. Концентрація плідників різного віку та розмірів з різних місць та при різному расовому складі на місцях розмноження веде до масової гібридизації. Початок статтєвої зрілости у окремих за віком груп в різні роки коливається в залежности від умов: то прискорюючи, то затримуючи цей процес, цебто веде також до різноманітности та можливости одержати потомство від різнорідних особин в багатьох відношеннях. Так у куринської севрюги початок статтевої зрілости у вперше нерестуючих самців коливається від 7 до 13 літ, а у самиць від 8 до 17 літ. Нерестові популяції деяких видів вміщають особин віком від 2-х до 7 й більше літ. Таким чином є широка можливість запліднення ікри молоками самців різного віку та різних популяцій. У моноциклічних видів, у яких статтевозрілі особини гинуть після першого нересту, як це має місце у вугря, миног, у тихоокеанських лососів тощо, однотипність привела б до загибелі цілих популяцій при несприятливих умовах під час нересту.

Різноякісність не обмежується популяціями, особинами, а виявляється і в статтевих продуктах окремих особин. Так у кожному яєчнику риби зрілі ікринки відрізняються розмірами та іншими ознаками і при порційному відкладенні ікри особини потомства одної пари відмінні розмірами, темпом росту та іншими біологічними, а також систематичними властивостями. Різнородність ікринок посилюється надалі відміною в заплідненні, тривалістю інкубації, терміном та умовами вилуплення, а також в живленні та рості молоді тощо. Цікаві дані наводить Г. Пирсов (Докладьі Акад. Наук СССР, т. 82, № 5, 1952) про відбірну здібність запліднення у риб та її залежности від різних умов. Так при заплідненні ікри сумішкою сперми кількох самців звичайно здобувається більш життєве потомство, ніж від запліднення спермою одного самця. Потомство від в'юнів, узятих з природніх умов, відрізняється від узятих із акваріума більшою різноякістю гамет. Причинами, що визначають різноякісність плідників, є в першу чергу неоднакове живлення окремих особин у популяції, різниця в темпах розвитку, росту, у способі життя тощо.

Як відомо, систематики за фактори видоутворення вважають географічну й екологічну (наука про взаємовідносини поміж організмами та середовищем) ізоляцією. Тимчасом деякі види чи популяції, що живуть у різних екологічних умовах та географічно ізольовані, ідентичні, тоді як інші види, які живуть та розмножуються рік у рік на одних і тих же місцях, в одних і тих же умовах залишаються відмінними. Коли географічна ізоляція, зміна чи обмеження видом середовища, хоч і небеспосередньо сприяють видоутворенню, то послідовно треба визнати і вплив зовнішніх умов на зміну спадкових ознак при формуванні виду. Хоча по суті нема не спадкових ознак, бо кожна спадкова батьківська ознака може бути передана потомству; можна лише говорити про стійкі видові ознаки, безумовно спадкові, втрата яких веде до зміни виду, та про ознаки не стійкі, умовно спадкові, придбані у процесі індивідуального життя. Сталість виду в основному базується на безумовно спадкових, стійких ознаках, тоді як мінливість на індивідуально придбаних.

Ізоляція сприяє прискоренню розвитку окремих ознак, через обмеження біологічного зв'язку з батьківськими типами, але обмежує їх різноманітність. Як зазначив Меіс[13]), мінливість стає слабішою там, де приплив батьківських типів зупиняється, цебто ізоляція веде до обмеження мінливости, стимулюючи розвиток тільки поодиноких ознак, що не були раніш яскраво виявлені через постійне змішування особин популяції з батьківськими типами. Ізоляція обмежує різноманітність та життєвість виду, його внутрішні можливості до використання середовища. В наслідок внутрішнього збагачення особин через гібридизацію, а не через ізоляцією, йде процес вічного побільшення ефективности у використанні середовища, процес удосконалення видів. Утворенню різноманітности шляхом гібридизації сприяє інвазія, що веде до змішування та утворення проміжних видів. Наочним прикладом утворення нових видів шляхом природньої гібридизації можуть бути: два види окунів — пелагичного та глибоководного у

східньо-африканських озерах в наслідок повторної інвазії фауни рік у ці озера, утворення деяких чорноморських солонуватоводних видів риб та інших тварин у наслідок масової міграції близьких середземноморських видів у Чорне море із Середземного, а також масове видоутворення ракоподібних (Gammaridae) в озері Байкал та інші.

Природа видоутворення — складний процес утворення індивідуальної різноманітности, яка в процесі випадання окремих ланок із серії безперервного індивідуального ряду, веде до групової, відносної одноманітности.

У процесі тривалого внутрішнього розвитку відбувається виявлення нових, раніш прихованих у потенції, спадкових ознак та зміна одного біологічного типу іншим, цебто окремі ознаки проявляють себе, то перебувають у тривалій стадії латензії, цебто в стадії прихованого життя.

Утворення нового є в той же час, момент втрати здібности до утворення в тій чи іншій мірі різноманітности, в наслідок припинення, в даних умовах, діяння стимулюючого фактору розвитку характерних для даного виду ознак. Складність видових утворень, їх безперервна мінливість утруднює розпізнання та установлення внутрівидових меж і об'єктивного критерія для поодиноких таксономічних одиниць.

Природа видів та поодиноких індивідуумів, з огляду на їх гібридне походження, подвійна і утворення нового може бути в наслідок розпаду цієї подвійности. Після ряду внутрішніх випробовувань то поновляються вихідні типи, то один перетворюється чи поглинається другим. Розпад та відновлення виду є два протилежних, доповнюючих й стимулюючих один одного, процеси, коли в розпаді проявляється його різноманітність, а у відновленні його стійкість. Видоутворення є не вимірний ні часом ні умовинами, внутрішній процес двох взаємопротилежних явищ, які ведуть до стійкости та утворення життєвої різноманітности. Як у процесі індивідуального формування відбувається якби боротьба спадкових батьківських якостей, так і в розвитку виду, як сукупності індивідуумів, відбувається пульсуючий процес його внутрішньої різноманітности.

Різноманітність, що проявляється у процесі природньої гібридизації при взаємодії з оточенням є рушійний фактор удосконалення видів. Природня гібридизація не випадкове явище, але безперервний, збагачуючий варіяціями, підвищуючий життєвість та забезпечуючий існування й утворення нових видів, процес.

Таким чином, у природі при безперервній гібридизації діють два протилежних процеси — розпаду вида та його поновлення в наслідок якого маємо таку різноманітність комбінацій, таку численність внутрі та міжвидових варіяцій, природу яких можна розгадати тільки при новому дослідчому підході. Але яка б не була тенденція до збереження стійкости виду після зворотнього схрещування, кожний раз в наслідок гібридизації, при використанні спадкових якостей уступаючих у зв'язок видів, з'являється, може бути і в прихованій формі, щось нове, хоча і не стійке, але більш різноманітне та життєве.

При наявності надзвичайної різноманітности форм у природі спостерігається більш-менш стійка постійність видів як тварин так і рослин. Так, наприклад, у птахів, риб та інших тварин більшість видів починає своє існування за третинних часів, приміром 40-50 мільйонів років тому назад, в епоху, мабуть масового утворення видів, після якого почався період розвитку їх, період творення такої внутрівидової різноманітности, яка привела дослідників до думки про безперервний процес видоутворення. Такі приклади надзвичайної внутрівидової різноманітности ми маємо серед різних типів тварин, як от, наприклад, у риб у популяцій родини Coregonidae. Природньо не всі сучасні види тварин та рослин утворились одночасно, а кожний із них має свій період появлення та розвитку, а також обмеження в різноманітності.

Це попереднє дослідження ставить за мету лише загострити увагу в цьому напрямку, і маєм надію в майбутньому проаналізувати це питання детальніше в історичному його аспекті, базуючись на численних новійших літературних, а також власних дослідів на цю актуальну проблему сучасної біології.

---

1) Anderson, E., and Z. Hubricht. 1938. Hybridization in Tradescantia III. The evidence for introgressive hybridization. Am. jour. Botany, 25: 396-402.

2) Amadon, D. 1950. The species — then and now. The Auk., vol. 67 (4): 492-498.

3) Ldoge, G. 1946. Memoirs of artist-naturalist, (Gurney and Jackson, London), 96 pp.

4) Baillie, J. L. 1949. In Audubon Field Notes, 3: 167-168.

5) Miller, A. 1949. Some concepts of hybridization and intergradation in wild populations of birds. Auk. 66: 338-342.

6) Hubbs, C., and L. Hubbs. 1915. Natural hybrids between two species of Catostomid Fishes. Mich. Ac. Sc. 31: 147-167.

7) Gosline, W. 1948. Speciation in the fishes of the Genus Menidia. Evol. II, No. 4, pp. 306-313.

8) Slastenenko, E. 1954. The Relative Growth of Hybrid Char (Salvelinus fontinalis x Cristivomer namaycush). J. Fish. Res. Bd. Canada, 11 (5): 652-659.

9) Heimburger, C. 1940. Report on Poplar hybridization. Forestry Chronicle, 16, 2: 149-160.

10) Hubbs, C., L. Hubbs, and R. Johnston. 1943. Hybridization in Nature between Species of Catostomid Fishes. Univ. Mich., pp. 73 with 7 plate.

11) Anderson, E. 1948. Hybridization of the Habitat. Evol. 2: 1-9.

12) Hubbs, C., and L. Hubbs. 1932. Apparent parthenogenesis in Nature, in form of fish of hybrid origin. Science. vol. 76: 628-630.

13) Meise, W. 1936. Ueber Artentstehung durch Krenzung in der Vogelwelt. Biol. Zentrabll., 56: 590-604.

Б. ОЛЕКСАНДРІВ

ЧИТАЮЧИ БОДЛЕРА

В оні дні, коли думи — як темна ріка,
Коли осінь захмарює обрії сині —
Я б хотів народитися в дальніх віках,
У дворищі суворої діви-богині,

Що на ній і віки не позначують змін.
На чолі її — смуток і знаки таємні.
Примостився б на схилі гігантських колін,
Щоб дивитися в очі — глибокі і темні.

В них — задума віків, мудра велич століть,
У пригаслих зіницях проміння не сяє.
І хвалу, і офіру бере мимохіть.
Ненавидить жагуче і темно кохає.

Приглядався б, як діві слугують жреці,
Наливають хвалою пісенні акорди.
А на це — у заплату — в суворім лиці
Тільки усміху тінь, тільки спокій погорди.

Вечорами, при світлі хиткім багаття,
Вислухав би про діву таємні повір'я
І, безжурний, прожив би із нею життя,
Як маленька хатина на схилі узгір'я.

1952.

П. ВОЛИНЯК

А СКАЗАТИ ТАКИ ПОРА...

"Не пом'яни імени Мойого всує".
(Друга заповідь)

Напади на мене в деяких часописах перейшли всякі межі. Нема сумніву, що навіть поява нової чи зникнення старої якоїсь нашої партії не викликала б стільки розмов і хвилювань, як ці напади.

Шкода, що так сталося, бо шкода витрати часу і людських нервів. Щодо мене, то мені ніколи ще в житті не було нічого так важко й гидко писати, як оці відповіді. Тільки еміграційні умови примушують мене до цього. А вже тепер коли моя судтройка у складі В. Барагура, Б. Гошовський та Е. Козак уже знайшла й виконавця присуду — А. Курдидика, який розкриває моє родиме прізвище в пресі, себто фактично робить донос на мою родину безпосередньо слідчим органам СРСР, щоб тим таки остаточно упокорити мене, — то я взагалі не збираюсь більше ні розмовляти, ні відповідати тим панам і пресовим органам, у яких це все робиться.

Тому я даю вияснення тільки своїм читачам, зокрема священикам, учителям і батькам, які користаються моїми підручниками у школах чи дома.

У попередньому числі я спростував закиди В. Барагури у "Свободі". В. Барагура і Б. Гошовський, — який оце вперше підписав свої наклепи власним іменем, бо досі виступав під псевдами то "Педагог", то "Педагогус", — писали свої статті разом, домовляючись, узгоджували, діяли в один час і пляново розподілили часописи для нападів, то не дивно, що майже ті самі обвинувачення вони "вар'ювали" то в "Свободі", то в "Гомоні України".

Відмінного в них є хіба "факт", що Волиняк "вичистив" слово "Бог" з оповідання О. Єфименкової "Святвечір" (читанка "Київ", стор. 37). Я взяв це оповідання з другого видання читанки Білоусенка "Вінок", яку був позичив у М. Юркевич. Нічого, звичайно, не скорочував, нічого не вичищав. Зробив тільки мовну редакцію, яка виявилась у дотриманні правила милозвучности (чергування у-в та і-й) і в заміні важкої і невластиво вжитої форми **"до дядька кутю несу"** на звичайне **"дядькові кутю несу"**, а також — **"А я до бабусі"** на **"А я бабусі"**. Зробив ще й пару інших мовних та правописних поправок, яких пані Юркевич чогось не зробила, передруковуючи його в "Зимі".

Б. Гошовський у "Гомоні України" ч. 17 обвинувачує мене в фальшуванні тексту. Він пише:

> "В оригіналі Єфименкової читаємо: **У Тараса й серце заколотилося** (як колотиться серце, я не знаю. П. В.). **Господи, невже він становитиме кутю?"**
>
> "У читанці п. Волиняка: "У Тараса й серце закалаталося. Та невже він становитиме кутю?"
>
> У Єфименкової: **"Мати підвела Тараса до покуття: Перехрестись синку, клади поклони."**
>
> У читанці п. Волиняка це місце — сконфісковане.
>
> У Єфименкової: **"Ну, тепер помолимось, синку, та й іди, коли хочеш, на вулицю".**
>
> В читанці п. Волиняка: "Ну, тепер, синку, іди, коли хочеш, на вулицю."
>
> В Єфименкової: **"Сів Тарас на рундуці. Скільки зірок на небі. Батюшка в школі казали, що зірка привела мудреців до того місця, де родився Христос."**
>
> В читанці Волиняка: "Тарас сів на рундуці. Сказати учительці..." і т. д. — цілий уступ про зірку, мудреців і народження Христа — сконфісковано.
>
> Далі пропущено речення: **"Дяка Богові, все добре, всі дома..."** У реченні **"Треба йти обережно, щоб не побити, боронь Боже, миски"** — пропущено слово "Боронь Боже" і т. д."

Ті місця, які ніби я, за безбожним наклепом Б. Гошовського, "сконфіскував", я для зручности читачів друкую чорним. Разом з цим друкую фото з цього ж самого оповідання у збірнику пані М. Юркевич "Зима", видання ОПДЛ (Об'єднання працівників дитячої літератури), у якому, — на погибель дітям, — верховодять мої наклепники — Б. Гошовський та В. Барагура. Виданий цей збірник у Нью-Йорку в 1952 р. Попрошу дорогих моїх читачів знайти в цьому фотодруці все те, що я, за Б. Гошовським, В. Барагурою і Е. Козаком "сконфіскував". Якщо знайдете, то повісьте мене, а як ні, то назвіть мою судтройку (Б. Гошовського, В. Барагуру та Е. Козака) тими словами, яких вони заслужили.

Запитаєте, чого ж то В. Барагура, Б. Гошовський та Е. Козак не вчепились за цей "безбожний текст у збірникові ОПДЛ "Зима", а вчепились за нього аж два роки пізніше, коли він опинився в моїй читанці? Що ж, по-

СВЯТ-ВЕЧІР В УКРАЇНІ

Уже й печі повитоплювали, почало вечоріти. Але Тарас не пішов у хату, хоч і змерз: треба ще санчата полагодити, а то завтра вже не можна робити, бо завтра Різдво.

— Тарасе! — гукає мати в сінях.

— Чого, мамо?

— А йди сюди!

— Ніколи, мамо, от санчата полагодю — тоді.

— Йди, йди, голубе, треба! — каже мати, та так незвичайно каже, що Тарас зараз покинув санчата й пішов до матері.

— Ходімо, синку, кутю постановиш.

У Тараса й серце заколотилося. Та невже він становитиме кутю? Як же це її становитиме? І весело йому і страшно трохи. Він же ніколи навіть і не бачив, як становлять кутю. Завжди брат становив, і жінки в той час нікого не пускають у хату.

Несміливо переступив Тарас хатній поріг, ніби в чужу хату йде. Тай справді хата наче не та: чиста та тиха-тиха. Хоч і смеркло вже, а в хаті ще видно. Просто дверей, на лаві, сидить Наталя, ласкаво дивиться на брата й стиха усміхається. Мати витирає чистим рушником покуть, що й без того був чистий-пречистий.

— Ну, ходім, — каже мати.

Мовчки вийшли з хати, перейшли двір, підійшли до сіна:

— Набірай, синку, сіна з середини — нетертого, чистого.

Так само мовчки повернулися з сіном у хату.

— Клади сіно на покутті, — каже мати, — постели його гарненько.

Усе зробив.

ра сказати: Волиняк збунтований шабесгой, який вийшов уже з покори, який не питає дозволу, а пані Юркевич ще не вийшла. Отже, пані Юркевич їм загрози ще не робить, а Волиняк уже робить. Крім того, мусить бути в ОПДЛ якийсь східняк про людське око, то вже краще хай буде пані Юркевич, як Волиняк. То хай читачам стане ясно, чому Волиняк не є членом ОПДЛ — затісно декому буде тоді. Отож і треба заявити, що Волиняк безбожник, гірший від більшовиків. І заявили.

Б. Гошовський та В. Барагура під своїми іменами і всякими криптонімами розписують уже шостий місяць, що Волиняк сфотографував обкладинку радянського букваря. Я шостий місяць це заперечую, але... як горохом об стіну!

Щоб читачі уявляли мораль моїх наклепників, друкую фота тих двох обкладинок: порівняйте, будьте ласкаві, і на когось з нас скажіть: "Окаянний, безсовісний брехун!" Коли це визначення припаде мені, то я його приймаю без образи.

Разом з цим заявляю: якщо б мені щось трапилось якісне і корисне, то я його передрукую й перефотографую, бо все, що зроблять мої поневолені брати, належить усій нації. Ця обкладинка, на мій погляд і смак, погана, тому я її не фотографував, не перемальовував і не підмальовував, а просто замовив собі нову.

На цьому можна б кінчити, бо хіба того, що я відповів В. Багарурі у попередньому числі і оцих фот, мало, щоб переконатися у відсутності людської моралі й честі, у найогидніщій спекуляції словом "Бог", щоб тільки знищити морально й фізично людину, яка мала нещастя жити під більшовиками, а тепер не хоче бути шабесгоєм у бездар, у творчих імпонентів?...

Так — імпоненти. Думаєте, Б. Гошовський і В. Барагура редагують хоч свої твори? Ні, вони тільки займають посади редакторів, а редагують за них інші особи. Навіть їхні власні твори їм хтось мусить "відредагувати", фактично заново написати. Все таки вони "незаперечні авторитети" від дитячих видань. Цікаво, чи пішов би хтось шити вбрання до кравця, який шиє собі вбрання в ліпшого кравця, бо сам не вірить у свої здібності? А от у редакційній ділянці так є, бо це еміграція. Тут творчі імпотенти живуть за рахунок шабесгоїв, а коли шабесгой збунтується, то на нього пишуть доноси.

Щоб показати читачам "корисні" діла творчих імпотентів, які тільки те й роблять, що зводять наклепи, наведу приклад "релігійности" Матвійчукового букваря, т. з. "Першої книжечки", виданої у Вінніпезі в 1940 р.

— Бери ж тепер горшки.

На припічку рядом стоять два горшки: в однім кутя, в другім узвар. Обережно, наче дитинку малу, взяв Тарас один горщик, переніс на сіно, потім другий, поставив їх гарненько, поправив сіно. Нарешті взяв з полиці миску з медом і теж поставив тут.

— Ну, тепер, синку, іди, коли хочеш, на вулицю.

*

Тихо вийшов Тарас на вулицю. От і він становив кутю. Піти б сказати товаришам. Нехай знають, що він уже не якенебудь мале хлоп'я. Ні, не хочеться щось: і завтра можна сказати. Сів Тарас на рундуці. Сказати учительці, що я кутю становив? От, подумає, який великий хлопець Тарас, — і йому вже кутю дають становити...

— Тарасе, йди вечеряти! — гукає мати з хати. Вся сім'я вже зібралася й посідала за стіл. Якась незвичайна ота вечеря. Один тільки раз на рік і була така гарна.

На столі багато пирогів з маком, капустою, з картоплею. Все пісне, але смачне-смачне: борщ з карасиками, галушки з щукою, лин печений. Усі сидять веселі, але все якось тихотихо, бо свято близько, ніхто не заговорить голосно, не засміється. Батько всміхається, жартує з одним, з другим. Мати ласкаво озирає всіх, а більш усього дивиться на свого меншого, на Тарасика.

Аж ось і кутя на столі. Наталя приносить миску холодної води. Мати бере стільник з медом, кладе в миску, давить і міпає ложкою, потім виймає віск. Готова солодка сита. В ситу вона кладе кутю. Всі їдять тихо, потроху. Після куті, на стіл становлять узвар. І узвар не проста страва, й її їдять потроху. Повечеряли.

*

Але Тарасові ще одне велике діло: він повинен нести кутю бабусі.

— Треба причепуритися, синку, — каже мати й пов'язує йому стьожку на вишиваний комір білої сорочки. — Ну, біжи!

Миска куті, узвару й пирогів уже зв'язана в білий настільник. Тарас виходить на вулицю. Темно, треба йти обережно, щоб не побити миски. Ось хтось іде назустріч, а хто — не роздивиться.

— Хто такий? — гукає Тарас.

— Це я, — чується знайомий голос Тарасового товариша. Грицька, — до дядька кутю несу.

— А я до бабусі, — каже Тарас, — і розходяться без розмови, без жартів. Не до того.

От Тарас уже й повернувся. Всі вже сплять, тільки мати дожидає його. Все поприбирано, ніде в хаті ні замазаного горщика, ні миски немитої, нічого зайвого; на долівці ані соломинки.

Ліг Тарас, але заснув не відразу. Він бачив, як мати ще раз вимела хату, потім засвітила нову воскову свічку. От уже й мати лягла.

Крізь сон дума Тарас: „Гарно було сьогодні, а завтра ще краще буде".

О. Сфименко.

Як відомо читачам, деякі кола і більшість наших часописів роблять усе, щоб не допустити в школи "Букваря" "безбожних совєтів" — Деполович та Волиняка, а затримати в ньому "релігійного" букваря Матвійчука, уся релігійність якого обмежується двома "поезіями":

"Кицька пече бохонятка,
А кіт бога просить..." (стор. 88)

та рядком

"Повитаймо Божу весну." (стор. 91).

Звертаю увагу, що в першому випадкові слово "бог"

Обкладинка радянського видання.

Обкладинка мого видання.

написано з малої літери. Чи треба аналізувати цю малолітерно-котячо-весняну "містерію" (мої наклепники люблять гратися "вченими" словами, не розуміючи їх значень навіть), чи треба переконувати читачів, що це не тільки порушення другої заповіді, а взагалі нікчемність? А куди ж дивляться керівники шкіл, куди дивиться духовенство всіх наших церков? І хто ж їм покаже букваря "безбожників" Деполович та Волиняка, щоб вони хоч порівняли?

А покажіть мені, де, коли і хто критикував цього букваря, на якому виховано вже два покоління магістрів? То чи треба моїм читачам так дивуватись і хвилюватись, що Б. Гошовський, В. Барагура та Е. Козак виявили стільки необ'єктивности та брехні в наклепах на мене — вони ж виховані на цьому букварі!

Б. Гошовський пришиває мені пропагування більшовизму. Зацитую тут листа одного співробітника "Нових Днів" з приводу цього:

"Дозволяю собі звернути Вашу увагу на справді "дубову" логіку п. Гошовського, що пише у своїй наклепницькій статті: "...коли прочитаємо уважно оці його (себто мої. П. В.) "запитання" дітям: "Як жили Харитя з мамою за російської царської влади в Україні? Хто поміг Хариті вижати жито?" Перше питання дуже характеристичне — на нього єдина відповідь: за царської влади жилося Хариті з мамою дуже погано. Тут логічно — мимоволі виринає питання: як же живеться тепер, — під владою "совєтів"? Логічна відповідь — з протиставлення виходить єдина: дуже гарно, бо "в колгоспному раю".

За цією "п'ємонтською" логікою виходить, що коли прочитаєш Стефаникову "Новину" або якесь з Франкових оповідань і спитаєш: Як жилося галицькому селянинові за Австрії? "Тут логічно (повторюю слова п. Гошовського) — мимо волі виникає питання": як же жилося йому за Польщі? "Логічна відповідь — з протиставлення — виходить єдина": дуже добре, бо "в моцарстві."

Оця "логіка" цілком характеризує цього панка. Цікаво й те, що свою "чесну" статтю п. Гошовський почав друкувати у Великодньому числі "Гомону України".

Я не маю чого добавляти до характеристики "дубової" логіки моїх наклепників. Я тільки зверну увагу батьків, бо вчителі це й самі знають, що такі "протиставлення" дитина зможе робити тільки в тому випадкові, коли вона знає одне і друге, себто і життя за царської влади, і життя за "колгоспного раю". В оповіданні говориться про життя за царської влади, то й розмова про нього відбутись може. Про життя ж за більшовиків в оповіданні не говориться, а книжка ("Лани") розрахована на вік учня 9-10 років, тобто на дітей, які того "раю" не бачили ніколи, тому таке по-

рівняння абсолютно виключене. Логічно тут було б порівняння з країною, у якій учні живуть сьогодні, а тоді вчитель міг би розповісти про життя під більшовиками, пояснити їм, що те життя не тільки не поліпшилось, порівняно з життям за царських часів, а ще й погіршилось. Складаючи ті запитання до оповідання "Харитя", я саме це й мав на увазі.

Пишучи про це, я паленію від сорому, що аж такі "істини" я змушений відкривати в "Нових Днях". Коли це робиться в "Гомоні України", у "Свободі" чи в якомусь іншому "Українському Робітникові", то я за те не відповідаю. Я ж своїх читачів шаную, то мені було б справді прикро, коли б вони не зрозуміли справжніх причин оцих вияснень.

Б. Гошовський виявив у цьому наклепі не тільки звірячий намір, а й повну необізнаність з технікою навчання дітей.

Далі Б. Гошовський обвинувачує мене, що я взяв і попідчищав усі релігійні місця у фольклорних творах, зокрема у казках "Названий батько" та "Кирило Кожум'яка". Мушу сказати, що варіянтів народніх казок є стільки, скільки було їх розповідачів і записувачів. Я ці казки в читанку "Київ" узяв **з еміграційного видання Сурмача, який у 1953 р. видав їх у Нью-Йорку.** Я не тільки нічого з них не викинув, а ще й додав до казки "Названий батько" в самому кінці: "Бо то не дід був, а Правда людська". Мені видався кінець цієї казки у виданні Сурмача ніби обірваним. Між іншим, я довго думав, що написати: Бог, чи Правда, чи Совість чи щось інше? Вирішив, що вжити слово Бог тут було б недоцільно, бо не давало б змоги дитині думати, не давало б змоги вчителеві відбути з дітьми розмову на цю тему. Тому я написав **Правда** з великої літери, **що рівнозначне з поняттям Бог.** Бо що ж є Бог, як не Правда, як не Совість?

Б. Гошовський у "Гомоні України" вигукує: "Треба було написати "Правда Божа"! Смішно це виглядає, бо за його ж "дубовою" логікою ("логічна відповідь з протиставлення...") можна було б додуматись, що є ще й "неправда Божа". Треба ж бути послідовним навіть у наклепах. А крім того, у тексті казки весь час мова про правду, а не про Бога, що, — ще раз повторюю, — рівнозначне.

Судтройка моя може заперечити: що ти, мовляв, сякий-такий опираєшся на Сурмача — то ж не педагог, а купець. Добре. Скажу читачам, що є така книжка: "Слово рідне", читанка з українознавства, склав проф. Кость Кисілевський, видала "Учительська громада", Нью Йорк, 1952 р. У цій книжці є ці обидві казки, за які мене "нищать" наклепники. "Названий батько" **не має в К. Кисілевського жодного слова Бог,** як і в мене в читанці "Київ". Вона тільки в нього скорочена — викинуто кінець, що на мою думку зроблено без потреби, але я не збираюсь нікого судити за це, бо такі речі це не завжди два рази два — чотири, тут інколи може бути й п'ять. Казка **"Кирило Кожум'яка" слово в слово, як у мене.** Щоб не завдавати читачам труду, друкую фото закінчення цієї казки в читанці К. Кисілевського, яка вийшла на два з половиною роки раніше від моєї.

Б. Гошовський пише ("Гомін України", ч. 17): "...Волиняк... й тут застосовує методу цензури і конфіскати релігійних моментів. Напр. під час двобою Кожум'яки із змієм у Києві "дзвони дзвонять, молебні правлять". П. Волиняк пропускає слова **"молебні правлять",** пропускає теж слова **"Слава Тобі, Господи",** що їх викрикує народ, а вставляє інші: "От так Кирило! От так Кожум'яка!" Знайдіть же, читачу, на цьому фоті, ті слова, які я, за безбожним наклепом Б. Гошовського, В. Барагури й Е. Козака, викинув?

Чому ж моя судтройка не судила К. Кисілевського два з половиною роки переді мною? Чому вона судить тільки мене? Бо я — нижча раса, бо я шабесгой, що відмовився працювати на крамаря, бо я "совет", бо я... Волиняк, а не Кисілевський.

Хай вибачить шановний проф. К. Кисілевський, що згадую його ім'я між безбожними наклепниками: заявляю, що я ніколи не сумнівався ані в його педагогічних вправності та досвіді, ані в його чесності й порядності, а його читанку вважав і вважаю чималим здобутком еміграції нашої. Але я мушу показати нелюдську мораль Б. Гошовського: "Коли два роблять те саме, то це не те саме", тобто, коли той (Волиняк) друкує казку, то це безбожність, а коли це саме робить **наша** людина (Кисілевський), то це релігійність.

Ні, мої критики таки дуже малі. Більше — маленькі. Іще велика мірка для них — вони манісюсюнічкі і я не можу навіть дозволити собі на приємність гніватись на них — я тільки можу гидувати.

І ще характерна деталь: В. Барагура у "Свободі" обвинувачує мене у фальшуванні Шевченка, твердить, що я написав вірша, "поставивши над ним прізвище Шевченка". Його ж спільник і натхненник, Б. Гошовський, негайно по виході травневого числа журналу поквапно пише додаткову статтю в "Гомоні України", у якій признається, що той монтаж зробив він, але він, Б. Гошовський, наробив у ньому купу помилок, а я їх "некритично переніс" у читанку, а тому мене треба розстріляти, а Б. Гошовському видати ордена... Оце мораль і цивільна відвага! Але не хвилюйтесь, п. Гошовський — цей раз вам пощастило переписати без помилок...

Б. Гошовський і В. Барагура обвинувачують мене в некритичному використанні текстів підрадянських письменників. Б. Гошовський запевняє, що коли два роблять те саме, то це зовсім не те саме, себто, коли він перевидає твори Наталі Забіли, то це добре, а коли це робить Волиняк, то це просто смертельно для

неться, то він, знай, його булавою тільки луп та луп, аж луна йде. Бились-бились — аж курить, аж іскри скачуть. Розігрів Кирило змія ще лучше, як коваль леміш у горні: аж пирхає, аж захлинається проклятий, а під ним земля тільки стогне.

А тут у дзвони дзвонять, а по горах народ стоїть, як неживий, зціпивши руки, жде, що то буде! Коли ж змюка — бубух! Аж земля затряслась. Народ, стоячи на горах, так і сплеснув руками: „От так Кирило! От так Кожум'яка!"

От Кирило, вбивши змія, визволив князівну і віддав князеві. Князь уже не знав, як йому й дякувати. Та вже з того часу й почало зватися те місце, де він жив, Кожум'яками.

Закінчення казки "Кирило Кожум'яка", в читанці "Слово рідне", проф. К. Кисілевського, видання 1952 р.

еміграції. Між іншим, пишучи свою наклепницьку статтю на мене, він одноразово писав і свою доповідь про Н. Забілу, яку виголосив у ЛМКлюбі в Торонті. У тій доповіді він виставив Н. Забілу, як безприкладну досі українську патріотку й антибільшовичку. Я далекий від того, щоб погодитись з його твердженнями (скоріш навіть навпаки), але вважаю творчість Н. Забіли найвищою точкою в нашій дитячій літературі. Отже, оминути її творчість сьогодні ніяк неможливо, незалежно від її політичних поглядів. Тому я її твори використав у своїх читанках, як їх використовують усі — навіть магістри.

Б. Гошовський бравує тим, що він, перевидаючи "Чарівну хустинку" Н. Забіли, сказав маляреві намалювати деяких героїв того твору в образі Сталіна. Цим, мовляв, він стверджує приказку, що коли два роблять те саме, то то не те саме. Гм... Я міг би намалювати деяких своїх суддів в образі Єжова, що дуже скидалося б на правду, але такої "політики" поки що робити не збираюсь. А щоб показати моїм читачам, як я "безкритично" передруковую твори підрадянських письменників (користаю я з них дуже рідко), наведу приклад:

Вірш "Листопад" у збірці Н. Забіли "Промені":

Пада, пада, пада листя,
Наступає Листопад.
Ми на свято урочисте
всі виходим на парад.

Наче килим під ногами
жовкле листя шурхотить.
Мають прапори над нами,
сонце в небі блискотить.

Цей самий вірш у моїй читанці "Київ":

Пада, пада, пада листя,
наступає Листопад.
Золоте скида намисто
ліс, садок і виноград.

Наче килим під ногами
жовкле листя шурхотить...
А вітри гудуть над нами,
сонце в небі блискотить.

Я цитую лише дві перші строфи, які піддались моїй редакції. Ну, і скажи ж, дорогий читачу, чи Б. Гошовський, В. Барагура і Е. Козак не злоязикі наклепники? Я міг би дати більше прикладів мого "некритичного" використання підрадянських письменників, але шкода місця.

Усі їх обвинувачення, як читач бачить, висмоктані з пальця, все робиться з розрахунком наробити якомога більше шуму, ярмарку, не дати читачеві опам'ятатись, зробити атаку концентричною, ударити одночасно в кількох часописах і цим "ліквідувати Волиняка, як кляс". Коли б це було в СРСР, то я не минув би заслання.

Звертаю увагу читачів на факт, що саме мої твори в читанці "Київ", на яку відбулися найбільші атаки, написані здебільша на релігійні теми, то чого ж би я викидав слово Бог з чужих текстів, уставляючи його в свої? Де ж тут логіка?

Б. Гошовський кпить з моєї "нової якости" в читанках, розповідає історії про видання архиблискучих читанок у Галичині і т. д. Осмілюсь повторити, що нічого ви там не зробили, а два покоління терзаєте на Матвійчукових читанках.

Чи є в моїх читанках хиби? Є. І чимало їх є. Я їх бачу, але, на моє щастя, мої критики їх не бачать. Коли б вони побачили мої власні нотатки про ті хиби, то вони зрозуміли б тоді, які вони бездари. Та щоб побачити ті хиби в моїх читанках, то треба вивітрити з своїх голів Матвійчука і заново вчитись, починаючи з мого букваря. Це не кпини, а дуже поважно. Треба набратись культури і навчитись моральности та почуття відповідальности за свої слова, а це в моїх читанках і є.

Та попри хиби в моїх читанках (нічого нема досконалого на цьому світі) є у них і нова якість. Ця нова якість виявляється: 1. У всеукраїнськості моїх читанок (у них показана Україна від Полісся аж до Зеленого Клину); 2. У них показано Україну не тільки словесну, як висловився раз Ю. Шерех, а й матеріяльну — її природу, міста, її техніку, її освіту, вчених і т. д.; 3. У них вперше в нашу підручну літературу включено такі частки України як Чорне та Озівське моря, Крим і т. д.; 4. У них багато релігійного матеріялу (хоч це й не релігійна читанка чи катехизис, а літературна); 5. Вони патріотичні й антикомуністичні. При чому комунізм розглядається в них не як космополітичне явище, а як нова форма російського імперіялізму; 6. У них зібрані кращі зразки фольклору, творів клясиків та кращих сучасних письменників з України й еміграції; 7. У них сучасна літературна мова й правопис і т. д.

Це і є та "нова якість", з якої сміється Б. Гошовський. Але це сміх на кутні. Це заздрість, це страх, що колишній шабесгой осмілився самостійно діяти.

Трагедія не в тім, що якихось кілька осіб задумали фактичне вбивство Волиняка, а в тім, що десятки і сотні інших це бачать і прекрасно розуміють, але мовчать. Мені переказували, що в деяких колах в Чікаго стаття Барагури викликала "всенародное лікованіе". Сумно, бо чи можна тішитись, коли хтось замірає вбити людину? І трохи передчасно, бо я не маю жодного наміру вмирати. Католицький єпископ, М. Германюк, висловився раз: "Буває і таке, що ми, не маючи ворога, виладовуємо свою енергію в поборюванні самих себе" ("Н. Шлях", ч. 35, 1955 р.). Чи не яскравим виявом цього є й оці безглузді й безсовісні наклепи? І чи не пора сказати щось з цього приводу?

Дозволю собі закінчити ці вияснення своїм читачам цитатою з статті І. П. Багряного:

"Камо ж грядеши?

І чого ти так сходиш люттю? І чого ти так шумиш із своїми злобними наклепами і клеветою? І чого ти так сходиш жовчю й ненавистю? Ради чого, осмілююсь спитати?

Чи, може, тобі заступили шлях до добра й національного подвигу?

Чи тобі, може, не дають проявити твої конструктивно-творчі здібності, якщо вони в тебе є?

Чи тобі, може, не дають проявити як слід твою велику й палку любов до народу справжніми героїчними ділами? Чи тобі не дають офірувати всі свої сили і здібності для його блага?

Чи тобі, може, не дають піти на муки за нього?

Чи тобі, може, не дають довести свою любов до України й свій героїзм — сісти за Неї до в'язниці, випити келих страждань і наруги, і пролити свою кров на Голготі в ім'я Неї?

Чи, може, тобі перешкоджають бути добрим патріотом і християнином, і справжнім антикомуністом... не тим, що оддалік показує ворогові дулю в кишені, тим часом обливаючи отруєю своїх ближніх, не тим, що вигадує комуністичні опудала поближче до себе й воює з ними в повній безпеці, як той Дон Кіхот з вітряками, а тим, що здібний до справжньої боротьби зі справжнім ворогом і в тій боротьбі може віддати своє життя і свою кров?

Чи чого тобі не дають, духовий ти злиднюю?!'

"Камо грядеши, духовий каліко?

Там де злоба і ницість, де клевета і братоненависництво, там рятунку для нації нема. У такому духовому кліматі може сплоджуватися лише гаддя, і його не реабілітує жодний ліплений тобою "ізм". Там, де злоба і ницість, там моральна безодня і взагалі безодня. Там вічна неволя

бо духова покруч ніколи не зможе піднестися вище повзання; там рабство і поневолення, бо раби духові ніколи не осягнуть свободи ані для себе, ані для народу. Бо свобода їсти одне одного й розпинати та обпльовувати — це не свобода, це найстрашніше рабство, яке й є першою причиною рабства національного й соціяльного. **Бо духовий раб завжди на службі у ворога.**

Камо грядеши?"

(Ів. Багряний, Камо грядеши?, "Укр. Прометей", 27. 1. 55 р.).

Ці слова написані кров'ю. Їх писав теж "збунтований шабесґой", теж "совєт" — людина, яка, може, найбільше потерпіла від подібних наклепів. Що я додам до них? Нічого. Я тільки ілюстрував їх правдивість діями Б. Гошовського, В. Барагури та Е. Козака. І кількох часописів, що уможливлюють їм ці "християнські" діла. Висновки хай робить читач.

П. С. Заявляю, що більше не відповідаю ні на які наклепи. Говоритиму з ними іншою мовою. Вияснюватиму ж тільки своїм читачам, **якщо вони від мене таких вияснень домагатимуться.**

А наклепники хай "сходять люттю" — більше люті і брехні — швидше кінчається. **П. В.**

ЦЕ НАШ НЕСТОР...

Так, не мій і не ваш, а **наш.** Хочу сказати цим, що він, не зважаючи на еміґраційні умови, стоїть на такій височині, що не може належати комусь одному, якійсь організації чи партії, бо він — здобуток нації цілої.

Ім'я Нестора Городовенка багато говорить усім українцям, бо його хорова капеля Думка, яка була гордістю нації в добі її пореволюційного розросту, відома всім українцям в Україні і поза її межами, бо Нестор Городовенко є сьогодні найвизначнішим, найталановитішим і найдосвідченішим диригентом цілої нації. Трагедія наша (і його) в тім, що ми не можемо створити умов для продовження його діяльности.

У чому ж сила, у чому ж перевага Нестора Городовенка як диригента? У своїй розмові з ним на вечері для хору "Україна", яку улаштував МУН (Молоді Українські Націоналісти) в Торонті, я між іншим поставив йому питання: "Що ви думаєте про наші хори і наших диригентів?" Відповідь була коротка, але вичерпна: "Наші диригенти стоять на двох китах — голосно й тихо, а тембр, тональне офарблення у виконанні, для них непізнана ще досі істина."

Коли говорити про Городовенка як про мистця-диригента, то саме це офарблення, якого він надає виконуваному творові, і становить ту якість, яка підносить його вище всіх інших наших диригентів, саме це зробило колись його Думку найславнішим хором не тільки в СРСР, а може навіть і в цілому світі. Мені здається, що саме цей тембр у звучанні хору під орудою Городовенка ріднить його з Леонтовичем. Мабуть важко відділити славу композитора Леонтовича від слави диригента Городовенка — один без другого навряд чи були б такими славними сьогодні. На запитання одного з наших співбесідників, диригента Л. Білошицького, що думає він, Городовенко, про літургію Леонтовича, була відповідь: "Я не захоплений нею. Але в піснях Леонтович неповторний. Світова музична література не має рівного нашому Леонтовичеві. Хіба що Ґріґ може йому дорівнювати. Леонтович бере оту звичайну нашу пісню, нічого до неї не додасть, нічого не відніме, а так її поверне, що й не додумаєшся ніяк: у чому ж його і її сила? А наші хори, — додав з огидою, — ще й досі співають "Сусідку"...

І справді: гидувати є чим, але хай це робить уже Городовенко. Щодо мене, то я не смію дозволити собі на таку розкіш, бо ще знову "вив'яжеться" "світова дискусія", ще знову Е. Козак почне малювати мене в генеральських еполетах. Хай їй грець, такій культурі і такій демократії: хай уже буде й "Сусідка"...

Великий жаль Городовенко має й до нашого духовенства за репертуар наших церковних хорів. "Наш Бортнянський, — говорить він, — ніяк не поступиться Генделю, він торкає плечем Баха, а в наших церквах співають твори росіян Віноградова, Архангельського та інших." Він вважає, що священики мусять ці твори знати, вони мусять домагатись від своїх хорів виконання творів Бортнянського, Веделя та інших.

Не менший докір я почув і на адресу диригентів світських хорів та солістів: "Хто в нас співає купаль-

Корисна усім спілка...

В усіх Ваших ділових зусиллях Банк Нової Шотляндії це Ваш спільник: з ним допомагаєте зростати Канаді - а з нею й собі!

Близька співпраця з відділом Банку Нової Шотляндії у Вашому сусідстві принесе Вам користь, як приносить уже багатьом канадійцям.

Чи справа в торговельних операціях, особистих ощадностях чи в новому підприємстві — переконаєтесь, що відділ БНШ це знаменита установа, у якій Вам дадуть розумну пораду й добру обслугу.

Познайомтесь з керівником Вашого БНШ — досвід, що йоог він має в торговельних справах може заощадити Вам багато долярів.

The BANK of NOVA SCOTIA

Ваш спільник, що з ним допомагаєте Канаді зростати.

ВИРОБИ ПЕНМАНА МАЮТЬ ЗАСЛУЖЕНЕ ІМ'Я

Понад 80 років тому приїхав з Америки до Канади молодий Джон Пенман та заснував у Перис, Онтаріо, малу фабрику три котажних виробів. Він назвав її **The Penman Manufacturing Co.** Згодом ця фабрика розрослася у велике підприємство, що відоме в цілій Канаді і виробляє трикотажні речі для всіх членів родини: зимову спідню білизну, рукавиці, панчохи, шкарпетки, шкарпетки з подвійною підошвою, білизну для жінок і дітей, словом для цілої родини. Ці вироби на зиму теплі, на літо холодні, м'які і носяться довго.

Імена Пенмена і перекупленої фабрики Ватсона стали ґарантією якости виробів для канадійців різного стану. І не тільки добра якість є засадою фабрики Пенмана, але також ціни її виробів низька.

(огол.)

ських пісень та народніх релігійних творів? В Україні це співали б і співали б, але ж окупант не дозволяє, то хіба ж не ми маємо зберегти це все від забуття?" Городовенко картає наших співаків не тільки за добір творів ("Сусідка"!), а й за їх репертуарну обмеженість: "Співаємо всі разом яких п'ять-десять пісень!" Але про це я вже писав не раз, то чи варто повторюватись? Про це мусить говорити слухач організованим бойкотом концертів, на яких нема свіжих творів.

Городовенко суворий і вимогливий не тільки до себе, а й до своїх співаків, а все таки вони його люблять, не зважаючи на його вимогливість і прямолінійність у поведінці. Ось соліст С. Босий, який спеціяно переїхав у Монтреаль, щоб співати в Городовенка, ось і прекрасна солістка Юлія Гайова, яка не зважає на втому на важкій праці на життя і співає в хорі "Україна", бо "я ж співаю в Городовенка ще з Києва, то якось важко розстатись уже: отак напрацюєшся, а увечорі підеш та ще й наспіваєшся"...

Жіночі голоси в хорі "Україна" багато сильніші від чоловічих. У розмові я сказав: "А жіночки ваші знамениті! Тільки... шиплять трохи... (Оті польські м'ягкі шиплячі, які так разять вухо центровика!)." "Та шиплять..." "Ну?" "Що, ну? Ти думаєш, що я їх не жучу за це?" "Але..." "Що "але", сам чуєш, яке "але"... Та є в мене такі, що й не шиплять... А чи ти щось на "дєвочках" розумієшся?" "Та відки! Боюсь, що так, як наші диригенти на звуковому офарбленні виконання." "То що з тобою говорити! А все таки подивись (показує пальцем проти нас). Бачиш? То чистокровна уманка! Але ось я тобі приведу її, роздивись ближче!" Не встиг я спохватитись, як Нестор Теофанович зі спритом "надцятилітнього" юнака скочив з місця і за мить якусь уже стоїть переді мною, тримаючи за руку смугляву, напоєну ще уманським сонцем представницю славного племени полянського... Справді, є на що глянути! А чи діждеться ж вона в Монтреалі ще якогось Івана Сенченка, щоб він написав з неї портрета і дав йому ім'я "Прекрасна уманка"?...

Чар Городовенка в його щирості, у його прямолійності, у простоті поведінки, у його нескінченній молодості, коли хочете. Нестор Теофанович — людина, яка ніколи не догорить.

ДЕСЯТИТОМОВА ІСТОРІЯ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ-РУСИ

УКРАЇНИ-РУСИ М. ГРУШЕВСЬКОГО

виходить накладом Видавничого Товариства "Книгоспілка у Нью-Йорку.

Уже вийшли з друку 1, 2, 3 і 4-ий томи.

До 1-го червня 1955 вийде і 5-ий том.

Нормальна ціна комплекту (10 томів — 11 книжок) 82.50 дол.

Передплатники мають комплект лише за 60 дол. і сплачують ратами перед кожним томом.

Першого липня 1955 приймання нових передплат буде припинено. З того часу непередплатники зможуть набувати Історію України-Руси М. Грушевського лише за нормальною ціною (82.50).

Користайте з нагоди до 1-го липня 1955 зголосити передплату й набути комплект Історії України-Руси за пільговою ціною — 60 дол.

Передплату зголошуйте на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.
68 East 7th St.
New York 3, N.Y., U.S.A.

* * *

Тепер слово про хахлів. Та що має спільного хахол з Нестором Городовенком? — запитає читач. Має одну спільність: Нестор Городовенко їх ненавидить, він їх підсмажував би на сковорідці! Хіба це мала спільність? Шумський назвав хахла "презренним малоросом". Тільки за цей вираз ми йому колись пам'ятника поставимо. Той "малорос" — справжня язва єгипетська та тілі нації. І на концерті хору "Україна" з Монтреалю хахли мене переслідували від вхідних дверей Мессей Голл до закінчення вечері для співаків у домівці УНО. Хахол — сотворіння, яке зараховує себе до української нації, претендує навіть на "найбільшу патріотичність", але в націю свою не вірить і на копійку і фактично гидує нею. Найбільші образи наша нація одержує не від ворогів, а від хахлів. Хахли є між моїми богоприємними центровиками, але є вони й між галичанами. У центрі України вони менш небезпечні — там їх звуть хахлами чи "презренними малоросами", а то й "московськими задріпанками" (за Хвильовим), і просто списують з рахунку, а в Галичині вони — порядні патріоти. І там їх більше, ніж у центрі. Але і там і там хахол деморалізує націю — він ширить невіру в свої сили, він виробляє почуття меншевартости, яке стримує наш наступ на ворога. Коли такий собі західній хахол згадує про німця, то в його від "раболєпія" не тільки очі сльозяться... а й... Коли ж, для прикладу, заговорите з хахлом-центровиком, то він розкаже "страшно смішного" анекдота про українську літературу: Спочатку не було нічого, посередині був Тарас Шевченко і Тарас Бульба... Смійся, хоч зайдись!

Але про хахляче переслідування на концерті. Ще на самих дверях залі я зустрів симпатичну хахлушку (з ОДУМ-у), яка привітала мене тим, що образила свій народ, заявивши, що вона зробила "не по-українському, бо вчасно прийшла на концерт..." Перед початком дехто проявив ініціятиву, щоб при появі Нестора Городовенка на сцені встати... Дві особи заявили: "Але ж тут може будуть англійці, хто зна, що вони подумають..." Не розуміє ця категорія людей, що саме англійці вміють вітати своїх (та й чужих) великих мистців стоячи. Західні хахли, в т.ч. й молоді націоналісти, по концерті заявляли: "Але диригент таки "добре вив'язався" з західнього репертуару!" Хоч він "молодий націоналіст", але ти його й до білої бороди не переконаєш, що Городовенкові значно важче "вив'язуватись" з "Херувимської пісні" Бортнянського, як з "Мессі реквієм" Верді.

Не менш яскраво це відчувалось і на вечері, коли слухаєш заяви, що "Городовенко і його хор гордість не тільки монтреальської філії УНО, а **й усієї нашої** організації". Саме цей вираз дав мені привід почати репортаж словами: Городовенко "не мій, і не ваш, **а наш".** Я цим зовсім не хочу сказати, що УНО гірше від якихось інших "івців" — ні, воно, жаль, таке саме: робить національну роботу, міряючи від своєї печі до свого порога. І ні на міліметр далі.

На вечері Нестор Городовенко докорив трохи й молодим націоналістам: "Ми, — сказав він, — ніяк не одірвемося від гопака і широких шараварів і все змагаємось, хто вище підскочить, рівняючись на індіян. Індіяни, щоправда, хороший народ, але..." Якби молоді націоналісти справді **почули** ці його слова, то він довше на світі пожив би.

Іще пара слів про Українських молодих націоналістів, які зорганізували цей концерт: порядні хлопці й дівчата. І зробили добре діло. І зробили його уміло й солідно (навіть на вечері майже промов не було!) Хочу їм тільки сказати: Любіть і цініть Нестора Городовенка не тільки за те й тоді, як він виступає від вашої організації, а й тоді, коли він не захоче навіть говорити з вами. Аж тоді ви будете справжніми націоналістами, а не декларативними.

Ви його титулуєте професором. Не питав його про це, але я б на його місці образився: саме слово Городовенко важить більше від усіх існуючих титулів. В Україні він був просто Городовенко, але бачити й чути його було честю й гордістю для кожного українця. На еміграції його титулують, але тут він є "гордістю всієї нашої організації". І, на жаль і сором, тільки організації, яка тримає його для власного вжитку. Створіть йому умови для праці — дайте йому змогу виступати не раз на кілька років, а стало. Інакше нам з вами суда історії не обминути. Говорю це не з метою докору. Ні, керуюсь тут виключно шкурними мотивами: одержати на тому суді менши кару, бо за нестворення можливостей для праці такого мистця, як Нестор Городовенко, відповідатимемо всі.

П. Волиняк.

ТОДОСЬ ОСЬМАЧКА В ТОРОНТІ.

Понад місяць тому Т. Осьмачка переїхав з Монтреалю до Торонта. На початку травня він виголосив доповідь у Народньому Домі на тему "Мої товариші". Це — спогади про літературну організацію "Ланка".

Як і завжди в Осьмачки, доповідь була цікава, смілива, захоплююча — понад дві години люди сиділи й слухали і ніхто з залі не вийшов, ніхто не знудився. Як і завжди в Осьмачки, треба було мати добрий досвід і, сказати б, літературний нюх, щоб пізнати, де Теодосій Степанович подає факти, а де він сміливо й цікаво фантазує й вигадує, видаючи свої вигадки за дійсність. Треба сказати, що на цей раз Т. Осьмачка фантазував аж занадто, хоч і дуже тонко (за винятком кількох "фактів"). То й не диво, що слухачі майже стосовідсотково приймали його художній вимисел за факти.

З доповіді виходило, звичайно, що найбільшими в "Ланці" були Теодосій Осьмачка та... Марія Галич — мовляв, вона однак мене не затьмарить! Косинка був би дуже великим, якби... Підмогильний теж був би геніяльним, якби... Антоненко був би світовим, якби... На щастя це "якби" не завадило тільки Осьмачці та ще трошки Марії Галич. Дякувати й за це! Треба сказати, що це "якби" цього разу було делікатним і небагато слухачів його помітили.

З цікавіших думок варто б відзначити тезу, що наші визвольні змагання інколи набирали характеру боротьби за історію, а не за живу Україну, що справді варто вивчення; засудження письменницької "невтральности", пасивного бойкоту, які були властиві Осьмаччиному поколінню, а також цікава думка, що "вони (росіяни, вороги) бояться слабшого, якщо він не хоче вмирати".

Цікаво змалював автор, хоч досить невиразно для необізнаних слухачів, український єдиний фронт проти російського окупанта. Характерним тут був факт (думаю що вигаданий) зустріч з В. Еланом, Шумським та іншими, коли до них прийшли Косинка, Осьмачка й Тичина, та подорож пароплавом на відкриття пам'ятника Шевченкові, коли акад. М. Скрипник звернувся до Косинки й Осьмачки з словами: "Великі ростіть! Великі ростіть!"

Не обійшлося, звичайно, й на цей раз без гумору. Теодосій Степанович цього разу "ощасливив" своїх слухачів відкриттям, що найбільшими українськими патріотами 20-століття були: Павло Постишев та Теодо-

(зак. на стор. 30-й)

Penmans

WARRANTED HIGH GRADE PENMAN'S KNIT-GOODS

Балбріген
легка
спідня
білизна

Почувайтеся приємно та зручно в спідній білизні, що забезпечена в місцях пахви та стегна. Бавовняна легка спідня білизна фірми Пенманс втягає піт — знаменито прилягає, не тисне, легка на прання. Відповідно до бажання всі роди — для чоловіків та хлопців.

ФІРМА ВІДОМА ВІД 1868 РОКУ.

B—FO—5

НЕСТОР ГОРОДОВЕНКО З ХОРОМ "УКРАЇНА" В ТОРОНТІ

Справжня історія українського хорового мистецтва розпочинається з іменем М. Лисенка, про якого колись знаменитий норвезький композитор Едвард Ґріґ висловився, що "в хоровій сучасній світовій літературі він не знає подібного йому"...

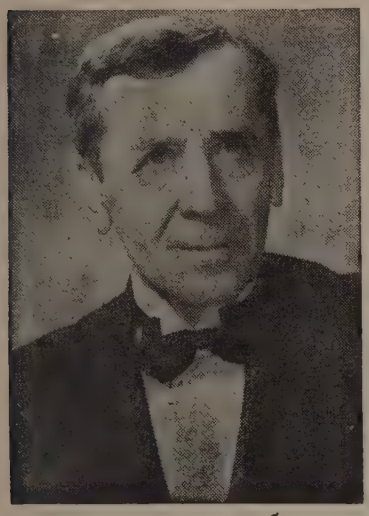

З хорових диригентів післялисенківської школи безсумніву посідають перші місця покійний О. Кошиць та Н. Городовенко.

Концерт 28 травня в Мессей Гол 69-літнього майстра дав наочне свідчення, що в особі Нестора Городовенка виступає хоровий майстер світового маштабу. Заслуга його тим більша, що згаданий хор не складається з професіоналістів, а з аматорів хорового мистецтва, і диригентові тяжко досягнути повного злиття ансамблю по окремих групах.

Програму духовного концерту складали українські майстрі (М. Лисенко, М. Леонтович, Д. Бортнянський) та майстрі західньої музики (Моцарт, Верді, Фільке). На закінчення концерту (як наддаток програми) було виконано відому кантату М. Лисенка "Б'ють пороги" на сл. Т. Шевченка. Як солісти приймали участь співаки Юлія Гайова, С. Босий та Ю. Духнич.

Уже в "Різдвяній псальмі", а потім у "Почаївській Божій Матері" М. Леонтовича диригент досягнув повного розкриття образу твору. Це було досягнуто через музичний сенс в характері стародавньої пісні, а не через словесний матеріял, як то має місце в більшості диригентів. Вражає гра тембрів.

"Тебе Бога хвалим" Д. Бортнянського одержало найдосконалішу трактовку, яку можна прирівняти до найкращих майстрів церковного співу, зокрема знаменитого Афонського.

"Херувимська пісня" цього ж автора в тлумаченні Н. Городовенка — справжній шедевр. Рівне звучання піянісімо й точність аккордових сполучень. Повна відсутність зовнішнього ефекту.

Останній твір Бортнянського "Радуйтеся Богу" — це справжнє відчуття радости й бадьорости, яке й належить християнському світоглядові.

"Аве верум" Моцарта вражає легка звучність сопранів та альтів.

В "Агнус деї" Верді досягнуто чистоти октав після органу. На жаль, через далеку відстань від органу в чоловічих партіях тут була детонація звуку.

Месса М. Фільке — вінець майстерности диригента. Переходи з повного звучання форте до піяно — дивовижні. В першій частині (Кириє елейсон) наявне досконале оброблення музичної фрази. У другій (Санктус) — вражаюча повнота форте. В останній частині (Бенедіктус) — м'якість, повне злиття голосів.

Чому можливі такі ефекти в творчості Городовенка? Він — великий вроджений мистець — і відчуває інтуїтивно музичний сенс кожного твору. У хорі — злиття голосів — найтяжча справа, але тут він вийшов з честю. Переборені й мовні труднощі (зважаймо, що хористи говорять двома мовами — англійською й французькою) і ця проблема була складною. Використано, як можливо, гру тембрів. Технічна досконалість виконання досягнена, бо Н. Городовенко об'єднує в собі вокальні здібності та знання інструментальної музики (сам поєднує в собі вокаліста й скрипаля). Крім того в особі Н. Г. маємо людину широкого музичного світогляду.

Звідси й колосальний успіх нашого великого мистця.

Л. Б-й

АНАЛИ УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У США

Спеціяльне видання

КАТЕДРА СВ. СОФІЇ У КИЄВІ

Олекса Повстенко

Видання Української Вільної Академії Наук у США. У книзі великого формату 242 ст. тексту з 136 малюнками й альбом на 200 ілюстрацій.

У цьому виданні вміщено численні ілюстрації катедри св. Софії, рисунки архітектурних деталів, фотографії мозаїк та фресок, опис інтер'єру, включаючи дані про саркофаг Ярослава Мудрого та інші гробниці.

В монографії подано матеріяли попередніх досліджень, висвітлено історію будування катедри, описано її оригінальну архітектуру, а також пізніші зміни в ній.

Катедра св. Софії побудована в XI столітті Ярославом Мудрим, великим князем України-Руси. Будова її репрезентує візантійський стиль з певними українськими впливами.

Катедра св. Софії у Києві один з найвизначніших архітектурних пам'ятників середньовіччя, оригінальність і велич якого мало змінили пізніші переробки.

Автор монографії Олекса Повстенко був членом Ученої Ради Софійського Архітектурного Музею в Києві, де до 1943 року провадив дослідження катедри. Виїхавши з України, він далі опрацьовував зібрані матеріяли, спочатку перебуваючи в Західній Европі, а потім у Сполучених Штатах. Наукова праця О. Повстенка зосереджена на вивченні українського мистецтва княжої доби, а зокрема княжого Києва. В цій ділянці він має кілька публікацій. О. І. Повстенко, член-кореспондент Української Вільної Академії Наук у Сполучених Штатах, тепер живе у м. Вашингтоні.

Ціна $12.50

Замовляти:
UVAN,
11½ West 26th St.,
New York 10, N.Y., USA

або:

"ZOLOTOVERKHYJ KYIV"
(GOLD TOPPED KIEV)
P.O. Box 3284,
Washington 10, D.C., USA

РЕЦЕНЗІЇ

ПОДОРОЖ З ОДРАЧЕВИМИ ПЕРСОНАЖАМИ

Федір Одрач — "В дорозі", В-во "Перемога", Буенос-Айрес, 1954 р.

Скажу прямо: я прочитав цю книжку одним духом, та ще й без огляду на обов'язок рецензента. Автор вів мене напружено тією "дорогою", що нею йшли його персонажі — від волинського Полісся, через Львів і до останнього клаптика української землі — Лемківщини. Правда, не можу не сказати, що я таки частенько на тій "дорозі" й спотикався, але на яких саме кострубатостях та бакаях, про це скажу далі.

Тепер же пічну, що саме так владно вело мене цією "дорогою". Це насамперед авторів хист подавати живу дійсність отих західньо-українських теренів з останніх років другої світової війни, а найбільше — відповід-

ний до теми "людський матеріял" — образи людей. Спочатку познайомив мене автор з упістами (упівцями), безіменними (з малої букви) й позначеними різними псевдами: "Безіменним" (з великої букви), "провідником Вірою" та жінками Тетянкою й "Веселкою", а також із "другом Іцьком", що рятувався в УПА від нацистського нищення. Признаюсь, що при першій знайомості з упівцями (перший розділ "Слово безіменного") я таки був насторожився. Не бракує бо в цих образах уже утертих шабльонів, з отим обов'язковим звертанням на "друже", з незвичайною витривалістю та бездоганною ідейністю. І "провідник Віра" залишається таким аж до кінця, коли він іде назустріч наступаючим більшовикам, не піддаючись ніякому песимізмові, з вірою (звідси, либонь, і його псевдо "Віра"), що "краплі води скелі лупають". Більше тіла й крови в образі головного героя (якщо його можна вважати за головного) "Безіменного". Хоч він теж робить справжні чудеса геройства (викидає одного залізничного охоронника з поїзда, удає гестапівця Кальбе й інше) і фізично такий дужий, що підносить на руках важкий стіл і кидає його, розтрощуючи на шматочки, але йому властивий ще й "песимізм". Крім того, він іде на захід, щоб "переконувати" й "викресати" в "байдужого Заходу" "хоч іскру симпатії" до української визвольної справи, тобто фактично тікає від видимої смерти, як це й властиво живим людям. Правда, цього останнього автор не хотів сказати, але цей сюжетний хід каже сам за себе.

Зачарували мене жіночі персонажі, особливо "Веселка", з якою я найдовше був "у дорозі". При всій її ідейній героїчності, вона не здається нереальною. Бо, розлучаючись з коханим (з "Безіменним"), вона тільки "силкується бути веселою", тобто їй таки сумно кидати дорогу людину. Та й фізичний її образ автор змалював яскраво і вклав в уста її суто-жіночі міркування про те, що "любов — це ж праджерело радости". Якже і в ній є якісь мінуси, то це вже те, що властиво трохи чи не всім... позитивним персонажам у наших письменників.

Але найбільше обчарував мене "кооперативний директор пан Пурхавка", з усім його середовищем: жінкою Мурцею, наймичкою Приською (Пріською? В. Ч.), шофером Федиком. Це той образ, що змагається в повісті на звання головного героя з упівцем Безіменним, а з мистецького погляду просто надзвичайний, я сказав би навіть, клясичний у своїй епічній викінченості. Пурхавка — це щось таке, як наш західньо-український "вояк Швейк" або "Гаркун-Задунайський", тільки в іншому роді, з іншого поля "діяльности", тобто це тип з західньо-української дійсности. Я мало знаю ту західньо-українську дійсність, але й ті нечисленні дані,

ВИМАГАЙТЕ!

Penmans

WARRANTED HIGH GRADE PENMAN'S KNIT-GOODS

РОБОЧІ СКАРПЕТКИ

з найлановими п'ятками та носками. Вони витреваліші інших.

Ви довше носите, вигідно чуєтесь, маєте кращу якість в РОБОЧИХ ШКАРПЕТКАХ ПЕНМАНС'а.
За своїм виконанням та якістю, аони надаються для всякої потреби — можете їх набути за різні ціни.
ТЕЖ СПІДНЯ ТА ВЕРХНЯ БІЛИЗНА.
ФІРМА ВІДОМА ВІД 1868 РОКУ.

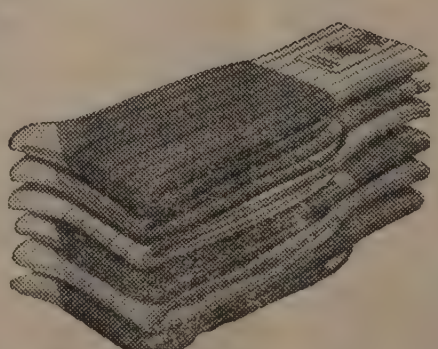

WS 9—1

ЦЕ НАШ НЕСТОР...

сій Осьмачка... Мені, напр., важко було зрозуміти, хто з них більший наш патріот.

Жартувати, звичайно, нікому не заборонено. Інколи не дуже караються і кпини з читачів та слухачів, але додуматись до того, щоб прилюдно заявити, що П. Постишев, який довів до смерти не тільки Скрипника й Хвильового, а знищив цілу тодішню Україну, був найбільшим патріотом, і що (навіть!) у його жилах текла найчистіша українська кров, може хіба архигеніяльний Осьмачка...

Характерно, що стати великим патріотом українським П. Постишеву не зашкоділо ніяке "якби", яке так вперто переслідувало всіх членів "Ланки" за винятком Т. Осьмачки та М. Галич.

На щастя, ніхто цього поважно не сприйняв, і навіть ніхто й не розгнівався на Теодосія Степановича. Добре, якби Теодосій Степанович зробив з цього належні висновки і врешті зрозумів, що навіть генії не звільняються від обов'язку знати абетку, і що навіть їм є межа на жарти.

П. Волиняк.

Всі на Одумівську Зустріч 2, 3 і 4 липня ц.р., яка відбудеться в Торонті на оселі православної громади "Київ" (шлях ч. 5, між Торонтом та Гамільтоном).

що їх знаю, підтверджують типовість цього образу. Автор подав його в гостро-сатиричних рисах, ґротесково. І як у всякому ґротескові, ці риси подані перебільшено, алеж і таке ґротескове утрирування, згідно з моєю теорією широкого або збагаченого реалізму, не роблять образів неправдивими: утрирування тільки підкреслює типове. З мистецького боку образ Пурхавки створив автор соковито, повнокровно. Ось він деклямує: "Шарпають нашу земельку, гай-гай, шарпають, — схлипував він, гойдаючи головою над столом. — І москалі, і німці, і польські підлизники шарпають..." А як йому запропонували допомогти в роботьбі, він обурився. "Що, повстанці? — раптом оживився пан Пурхавка. — Ви про тих хлопців з лісу, мосці Оленко? Я би-м мав іти до лісу? Кинути інтерес, ось цю хату з меблями? Хаха-ха! Директор Пурхавка в лісі з крісом під кущем! Уявіть си... А що б сказала на це моя Мурця, га? Вона, то-то, знаєте, має нервозу в серці. Щось найменше — ,і диви, вже мліє. А театр який би вона вичворила ту-во в хаті! Вона ж у мене й артистка, бись-те знали, а-я." І не дозволяє кооперативи "розтягати" на УПА... Світоглядово — це типовий обиватель (у східньо-українському розумінні цього слова). А Сян — це основа його буття, якої не можуть перемогти навіть більшовицькі орди. І повторює раз-у-раз: "Сян, Федику, річка Сян — і ні кроку далі". "Сян, річка Сян, Мурцю!"

Не поступається яскравістю й образ його жінки Мурці, що її часткову характеристику маємо хоч би в отих словах самого Пурхавки. Взагалі автор майстерно володіє діялогом, особливо в розмовах цих гумористичних персонажів. Для прикладу можна б згадати хоч би розмову Мурці з шофером Федиком, як вона хоче випитати його про події в її львівському домі (ст. 91), але за браком місця я її тут не наводжу. Характеризує він героїв ще й за допомогою мовних льокалізмів, хоч, як скажу далі, трохи й надуживає цього. Одрачів гумор — це для мене мила несподіванка, бо досі я уявляв його творчість на підставі тих уривків, що були друковані по різних виданнях, як репрезентанта похмурого Полісся.

А за віщо ж я зачіпався на Одрачевій "дорозі"? Почасти я вже сказав про це: на хибах позитивних персонажів. Але найбільше — на заплутаній сюжетній побудові та загальній композиції. Це передусім невдале поєднання різножанрових складників — поважного упівського і ґротескового — пана Пурхавки. Це поєднання таке "естетично-нелогічне", механічне, нічим невмотивоване, що — як на мене — то я взяв би та й витяв гумористично-сатиристичне оповідання про кооперативного директора пана Пурхавку і зробив би його самостійним твором, витриманим в одному дусі й характері. Звичайно, треба було б і відповідні уступи, де згадано "Безіменного" та "Веселку" разом з Пурхавкою, повикреслювати. Бо який сенс у тих їхніх зустрічах? Сюжетно обидві частини цілком незалежні!

Не дуже потрібне й переплітання сюжетності дійсности з повістю Безіменного: та повість тільки повторює те, що вже витікає з описаних подій та характерів.

Не зовсім задовольняє мене й мовний бік твору. Автор чималою мірою переборщив у вживанні льокалізмів, досить було б залишити тільки характеристичні вислови. А поряд з цим він уживає й непотрібних росіянізмів: "а дудки!" (а дзуськи!), "викарабкався", "скрився", "положення" (становище).

Не впорядковано дещо й у правописі: "Приська" — це північно-українська вимова, а треба було дати літературне "Пріська". Є й коректурні помилки.

Але всі ці мінуси затьмарює великий плюс — безсмертний образ пана директора Пурхавки!

В. Чапленко

ІГОР ҐУЗЕНКО ОДЕРЖАВ ЛІТЕРАТУРНУ НАГОРОДУ

Нагоордивши повість Ігора Ґузенка "Упадок Титана" першою нагородою Генерального Губернатора в ділянці повісти, журі створило прецеденс: це, мабуть, уперше канадієць европейського походження і новоприбулий (Ґузенко перебуває в Канаді від 1943 р., тому окреслення "новоканадієць" важко до нього стосувати) здобув нагороду Ген. Губернатора.

Як відомо, Ґузенко — це той шифровий урядовець, що десять літ тому втік із радянського посольства в Оттаві, забравши з собою найважніші протирадянські докази, які колинебудь досі виявлено. З тієї пори він живе під прибраним прізвищем у Канаді і завжди носить маску, як тільки виступає прилюдно. Його книжка написана в стилі клясичних творів Достоєвського і Толстого; дія відбувається в СРСР.

"Ця нагорода, — заявив Ґузенко в своєму інтерв'ю, — виказує, що хто тільки в Канаді працює наполегливо і доцільно застосовує свій талант, той здобуде собі признання — чи це буде в ділянці техніки, мистецтва чи спорту". Він додав при тому, що "це неможливе в СРСР, де політичні мотиви або націоналістичні упередження висувають непереможні перешкоди на шляху незалежного розвитку талановитої людини".

Інші твори, нагороджені літературною нагородою Ген. Губернатора: з ділянки творчих неповістевих писань — "Тридцять три", збірка есеїв Гю Мек Ленена з Монтреалю; з ділянки академічної прози — "Ця найславніша річка" Артура Р. М. Ловера з Кінґстону в Онтаріо; з поезій — "Метал і квіти", поезії П. К. Пейдж (пані А. Ірвін) з Монтреалю; з творів для молоді — "Де Нортвестерс", історична повість Марджорі Вілкінс.

("Канадійська Сцена")

В. Ревуцький. П'ять великих акторів української сцени. Видання Першої Української Друкарні у Франції, Париж, 1955, стор. 93.

Українська еміґрація дуже бідна на театральну літературу.

Якщо не брати під увагу окремих статтей, друкованих у періодичних виданнях, то — вірніше сказати — такої літератури нема. Зважати ж на ці статті не доводиться тому, що вони переважно вихваляють "своїх" самими пишними словами, вживаними без почуття міри.

Яскравий приклад — стаття "Іван Рубчак" у журн. "Київ" (ч. 3, травень, 1952 р.), де подибуємо таке: "Великий трагік", "знаменита характерна артистка", "українська Елеонора Дузе", "якій між українськими драматичними артистами одна тільки Ганьковецька рівня".

Прочитаєш отаке "порівняння", де не молоду провінційну артистку дорівнюють до славної Заньковецької, відомої не лише в усій Україні, але й поза межами її, а навпаки і... відпадає бажання читати далі.

Таке ж бо все необґрунтоване, несерйозне, щоб не сказати смішне.

Цілком інше враження справляє праця В. Ревуцького, кол. професора історії театру в Києві та Львові, праця, появу якої особливо треба привітати. До свого завдання автор поставився надзвичайно уважно, з великим знанням і любов'ю.

Згадана праця складається з шістьох розділів, а саме: І. Світла сторінка минулого, ІІ. Марко Кропивницький, ІІІ. Микола Садовський, IV. Марія Заньковецька, V. Панас Саксаганський. Додано й бібліографію із зазначенням дуже цінних старих джерел.

Перший розділ "Світла сторінка минулого", хоч і стисло написаний, дає дуже багато читачам, здебільшого необізнаним з видатними артистами, їхньою працею та шляхами розвитку світового театрального мистецтва XIX ст. Переконливо доводить автор і те, що оцінка мистців, про яких він пише, "дійсно виняткова в національному театрі перед їх попередниками, а в світовому — цілковито рівна й гідна їхніх театральних партнерів", що саме завдяки їм "вставлене нове й со-

лідне підложжя для дальшого й послідовного розвитку українського театру".

З подальших розділів читач не тільки довідається про життя й творчий шлях "грона п'ятірного" артистів, він побачить живих людей з їхніми індивідуальними особливостями, такими відмінними. Проте, всіх їх об'єднує любов до мистецтва, невпинна праця над собою та справжній великий патріотизм.

Дуже цікаве й те, що автор наводить уривки з рецензій неукраїнських критиків, зокрема відомого російського критика О. Суворіна, що був "неделімовець" і ніяк не любив нічого українського. Усе ж журналістична чесність примусили його написати про М. Заньковецьку таке: "Я просто кажу, іншої такої акторки, я ніколи не бачив". Цей самий Суворін уживав усіх заходів, щоб Заньковецька залишила українську сцену та перейшла до складу артистів імператорської російської сцени, куди тяжко було попасти. Від цієї блискучої кар'єри М. Заньковецька рішуче відмовилася, залишившися на все життя вірна рідній сцені.

Мавши за завдання "дати характеристики-образи п'яти найвизначніших акторів доби побутово-етнографічного театру", автор — треба визнати без перебільшення — прекрасно виконав його.

Треба побажати, щоб цей справді цінний твір був перевиданий у Канаді й США, де, певно, буде користуватися заслуженою увагою.

Шляхетно-проста обкладинка книги маляра-мистця М. Дмитренка та портрети театральних діячів мистця І. Винників прикрашають цей потрібний і корисний твір.

В. Ірпінський

НАРОДНІ ТАНЦІ РІДНОГО КРАЮ
ЧИС. 5 У ЧЕРЗІ — РУМУНІЯ

Sârba

САРБА

Улюблений чолов'чий хоровід

Одним з найпоширеніших танців у Румунії є сарба — пориваючий танець, що його звичайно виконують чоловіки. Танцюристи стають плече в плече, руки кладуть на плече сусідів і творять довгий вигнутий ряд. Це швидкий енергійний танець, що часто триває й годину, інколи сягає такого швидкого темпа, що й акомпануючі музики збиваються. Хоча сарба танець юнаків, часом зважиться включитись у нього й дехто з дівчат: тоді рухомий ланцюг сарби міняється в зімкнуте коло іншого улюбленого танку — гора.

Народні танці й інші вияви румунської культури, що їх перещепили в Канаду нові іміґранти, без сумніву відограють важливу ролю в культурному розвитку Вашої нової країни. Пам'ятайте про це, коли згадуєте Рідний Край.

O'КІФС — БРОВАРСЬКА КОМПАНІЯ

O'Keefe's OLD VIENNA BREWERY LTD

ТЕАТРАЛЬНЕ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

● Київський театр опери та балету ім. Т. Шевченка виставив 29 березня ц. р. оперу М. Лисенка "Тарас Бульба" в першопочатковій редакції за лібретто М. Старицького. Ставив оперу режисер В. Скляренко, диригував О. Климов, художнє оформлення — А. Петрицький, головну ролю виконував соліст Великого театру В. В. Кривченя. ("Рад. Україна", 27. 2. 55).

● Державний український драматичний театр ім. Франка в Києві відбув соту виставу "Житейського Моря" І. Карпенка-Карого. П'єса йшла протягом двох сезонів. Режисер вистави — Гнат Юра. Сотий раз приймали участь у виставі народній артист СРСР Гнат Юра, заслужена артистка... Узбецької РСР О. Рубчаківна (чим вона прислужилась Узбекістанові, нам невідомо), артисти І. Беневельський та С. Лихогороденко. У виставі також приймали участь народній артист УРСР П. Сергієнко, народня артистка УРСР К. Осмяловська.

З НОВИХ ВИДАНЬ

Ірена Книш, Перші кроки на еміграції (З недавнього минулого), стор. 40, в-во "Культура і Освіта", Вінніпеґ, 1955.

У цій брошурі подано факти про українські жіночі організації в Австрії в часі від закінчення війни до масового виїзду українців з тієї країни. На початку книжечки стоїть епіграф: "...щоб не загинути нам на глухих дорогах невідомости". Микола хвильовий. Цією думкою керувалась авторка пишучи свою цікаву й потрібну розвідку.

Видана книжечка охайно, багато ілюстрована.

Інститут для вивчення історії та культури СССР, Український збірник, книга 1, грудень, 1954, стор. 208, Мюнхен, Німеччина.

У книзі вміщено праці: П. Курінний — Большевицька агресія проти України (1917-1921), Б. Мартос — Завоювання України большевиками, О. Юрченко — До питання совєтизації національних республік СССР (На досвіді України), Г. Ващенко — "Визволення" Західньої України большевиками (Офіційні документи і дійсність), І. Ф. — Совєтський Ужгород (Спостереження очевидця), Г. Костюк — Останні дні життя академіка М. Грушевського (За совєтською пресою і спогадами сучасників) (1934-1945), С. Ю. Процюк — Принципи планового господарства в СССР та їх здійснення в Україні, С. Нагай — Житлове будівництво і побутові умовини в СССР, П. Лютаревич — МТС в Україні (За даними низової та центральної звітности).

До книги додано резюме англійською, німецькою та французькою мовами, а також короткі біографічні дані про авторів.

Проф. М. А. Миллер, Археология в СССР, стор. 155, видання Інституту для вивчення історії та культури СРСР, Мюнхен, Німеччина, 1954.

Українська Вільна Академія Наук (УВАН), Шевченко, річник 4, стор. 48, Нью Йорк, 1955.

Київ, журнал літератури, науки, мистецтва, критики і суспільного життя, двомісячник, ч. 2, березень-квітень, Філядельфія, США, 1955.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вельмишановний Пане Редакторе!

У Вашому журналі і тижневику "Український Прометей" було вміщено деякі інформації і поставлено рішучі запити до певних осіб у справі вивезення з Києва чудотворного образа Святителя Миколи Мокрого та тлінних останків великого князя київського Ярослава Мудрого. Все це дуже добре і правильно, але шкода, що і Ви і редактор "Українського Прометея", сказавши А не сказали Б, — ви мусите довести цю справу до кінця. Що стало перепоною вам у цьому? Чи хто забороняє вам обом оголосити прізвище особи, що привласнила собі великі і святі пам'ятки всеукраїнського значення? Та ж ці пам'ятки мусять бути на схороні як загальнонаціональні святощі!

Разом з тим усі українці мусять знати хто і з яких міркувань вчинив таку кривду українському народові. Хто це зробив, хто порушив обряд святого похорону?

о. Віталія Сагайдаківського з Торонта, як духовну особу, зобов'язує сумління душпастиря до оприлюднення ім'я та прізвища особи, з рук якої він отримав чудотворного образа Святителя Миколи Мокрого, яка разом з цим образом забрала і тлінні останки великого князя нашого. Таке оприлюднення того імени випливає з становища священослужителя Престолу Божого, а затаювання цього імени, особи, що нарушила обряд похорону, протирічить станові духовної особи, яка може підходити до Святого Престолу тільки з чистим сумлінням.

Василь Коваленко, Монтреаль, Канада.

Вш. Пане Коваленко! Ви трохи не розумієте завдання преси. Преса не судовий чи слідчий орган, а совість громадянства. Ми, редактори, нічого не виконуємо, ми тільки ставимо перед відповідними установами і всім громадянством факти, на які треба звернути увагу. Далі вже справа не наша — тут уже мусите діяти Ви і такі, як Ви. Осмілюсь сказати, що я свій обов'язок виконав сумлінно: як тільки довідався про це, то негайно поінформував громадянство про цей брутальний факт. Мало того — я вказав і назвав поіменно осіб, які на мою думку мусіли б цю справу з'ясувати. Я назвав імена трьох наших митрополитів, президента УНР, голову виконного органу УНРади та голову УНРади. Закликав також українське громадянство через свої організації і партії відповідно натиснути на цих осіб, щоб вони таки з'ясували цю справу. Що Ви ще хочете від редакторів? Ми свій обов'язок виконали. Смію думати, що громадянство його не виконало, бо скажіть: хто і коли звернувся до перелічених вище осіб з відповідними листами чи домаганнями? Яка організація вислала їм свої ухвали з цього приводу? Чи це зробила хоч парафія, якої Ви є членом?

Від преси більше нічого не домагайтесь, бо Ви ні мене ні редактора "Українського Прометея", ні редактора "Українських Вістей" (Новий Ульм), ні редактора "Українського Слова" (Париж) — останні два часописи передрукували мій заклик, отже, повторили його від себе, — не підтримали.

Між іншим, це дуже погане свідоцтво нашій еміграції.

Щодо мене то я не забув цієї справи. Якщо я доживу до того часу, коли зможу питати виразніш, то я ще раз запитаю і ще раз поставлю питання перед українською нацією, але на цей раз уже про відповідальність наших церковних та політично-державних керівників, які цієї справи не порушили і не з'ясували, хоч це виключно їх обов'язок, а не мій.

Іншого ж "Б" я сьогодні сказати не зможу.

П. Волиняк

Іван МАНИЛО

Із книги "ЕПІГРАМНИЙ ДОЩ"

Б. РОМАНЕНЧУК

Що за гомін?.. Що за гук?..
То бреде Романенчук:
Він киянином назвався,
Як до "Києва" пропхався...

БАО - ДАЙ

Сидить на троні Бао - Дай
Та все благає: дай і дай...
А я йому: — О, Бао - Дай,
Нарешті й ти нам щось віддай!

П. ВОЛИНЯК І В. БАРАГУРА

Хтось пустив, неначе здуру,
У "Свободу" Барагуру...
Барагурити ось так
Не зуміє Волиняк!*)

---

*) Не тільки Волиняк, а навіть і дотеперішній чемпіон усякого злословного барагуріння, Іван Манило, на таке не спроможеться...

G. Luke's Electrical Appliance Company

ХОЛОДИЛЬНИКИ КРОСЛЕЙ ШЕЛВАДОР, ЕЛЕКТРИЧНІ ТА ГАЗОВІ ПЕЧІ МОФЕТ, ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ, ПРАЛЬНІ МАШИНИ, ПИЛЕСМОКИ, МЕБЛІ ДЛЯ СПАЛЕНЬ ТА МЕШКАНЕВИХ КІМНАТ ТА БАГАТО ІНШИХ МЕБЛІВ, ПІЯНІНА ТА АКОРДІОНИ ТА ІНШЕ.

797-799 DUNDAS ST. W. TORONTO, ONT.
Телефон: **EM 8-9228**

"ПАХНЕ МЕДОМ І ЖИТНІМ ХЛІБОМ — ДРЕВНІМИ ЗАПАХАМИ РІДНОЇ ЗЕМЛІ". Так говорить письменник Волошин

Якщо хочете пригадати свою батьківську хату і її запахи, то купуйте хліб, булки, всяке печиво тільки з української пекарні

Dempster's Bread Ltd.
1166-1168 Dundas St. W.
Toronto

Телефон: **LO 1196**

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО
І МОЛОЧНІ
ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: JU. 7193.

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio & Furniture Co.

ВЛАСНИК: **ЛЕВ ДОПТА**

Маємо великий вибір меблів, радіоприймачів, електричних та газових кухонь, холодильників, пральних машин та інших господарських речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ ОБСЛУГУ.

Наша адреса: 1529 Dupont St. Toronto, Ont. Телефон: LL 0175